

зошит перший рік 1 (номер 1) ISSN 1732-6389

С A N R I D E A U

Ч А С О П И С М О Л О Д И Х

зимою 2003
у Перемишлі
хоча не тільки

зошит перший

рік 1 (номер 1) ISSN 1732-6389

зимою 2003

**у Перемишлі
хоча не тільки**

ч а с о п и с м о л о д и х
SANRIDEAU

San Rideau [сан рідо] – це не San Francisco. Також не San Remo, ані Riviera навіть. Це форт номер XIII Твердині Перемишль – «Заслона Сяну», бо ж мав хоронити його перед наступом російських військ з північного-сходу в 1914 році. Місце, яке десь сім-вісім років тому ми відкрили, мандруючи околицями Перемишля. Це високі, пощерблені мури, таємні переходи в могутній конструкції, забави в українців і поляків, запах печених у вогні канапок і диму з прикурюваних соломинок сухої трави. Це також небо в розтрісканих панцерверках. Це місце зустрічі.

А. Яремко

сан рідо – часопис молодих, це спроба зустрітися. Зустрітись на автономній території, створеній не обов'язком чи конвенансом, а потребою, цікавістю, молодістю. На території, яка відтворюватиме наші думки про сьогодні, людей, історію, самих себе, Зьздися, секти і життя зірок; на території, яка буде заселена переживанням їх. Яка жде на нас.

Зміст

Здогади дійсности

Початок? – Петро Бачик 5

Ще раз про польонізацію – Ольга Юрчишин 28

Чи бути нам вдоволеними? – Ігор Мричко 54

Місця

Досвід півукраїнки в Україні – Оля Соляр 34

Мотиви

Світло образу – Ролянд Барт 21

Міт Нарциза – Павло Крупа 65

Гра з дияволом – Юрій Лавріненко 76

Вірші – Павло Тичина 83

Сміх буде, плач буде – Оксана Зейло 88

Туда, сюда...

Як собі бажаєш – Ярослав Шляхтич 21

Драмос – Анонімна Підляшучка 39

Після перебутої любови... – Катерина Михалушко 46

Dr Rizun radzi – Д-р Різун 60

Вірші – С. С. 71

Автори номера 94

М. Боднар

Петро Бачик
 Початок?

Різні періоди бувають у житті, так одиниць, як і громад. Періоди «прискорення, революції, перебудови», про які писав майже 10 років тому Отто Т. в часописі «Сон і Мисль». З'являються однак і інші – занепаду, дегенерації, дорожчання алкоголю, ковбасок з рушту й цигарок. Надворі одноманітно гуде дощ, ти встаєш з ліжка й перемиваєш лице. Вмикаєш радіо – щось там говорять, співають, грають. У ритм дурної мелодії миєш зуби, поправляєш зачіску, натягаєш тижневу сорочку й вибігаєш надвір. Мокнуть твої штани, твоє волосся, в черевиках хлюпоче вода. Заходиш у душний бар – що ж іншого робити... Потягаєш два рази холодного пива. І ще раз. Назовні гуде струменями дощ, розбиваючись об тротуари, вікна й такі там... Серед періодів буває також стабілізація, звана надійно безтурботністю, яка, на жаль, виникає з безробіття. Стабілізація, яка пахне інертністю, яка, з черги, сповіщає безвихідність. Вони, звичайно, занепад попереджують. І виникає тут запитання – де нині ми?

Вони

Форми суспільного життя – народні танці, співи, історія України – далеко не повністю заспокоювали прагнення знати, діяти [...].

«Транс-епоха-експрес» Отто Т., «Сон і Мисль» (1994 р.)

Щоб говорити про молодь нині, необхідним здається повернути до половини 80-х років, коли-то діяв і розвивав-

¹ Отто Т., *Транс-епоха-експрес*, «Сон і Мисль» 1994.

ся український молодіжний рух. Був це час, як виявляється сьогодні, незвичайний, тому й визначний, час, як це з часами буває, спричинений часом, в якому проходив. Він є певною межею, яка визначає теперішність, місцем, де починається нинішній наш стан, де ждуть взірці, порівняння, сліди. Де повинні ми знайтись, встановлюючи з ним зв'язок, що запевнювало б щось так млявозвучного як громадська тяглість.

Застояна в кількадесятирічному скорчі нацменського гетта громада, в очах молоді поволі висихала, стаючись інтелектуально-фолклорним кістяком, підпираним нерідко соціалістичними ідеями. Громада визначала вузький круг активності – ліцейський фолклор, уескатівський «патріотизм», Служба Божа в понімецьких костелах. «[...] „Наше Слово“ ми вживали в срачу, а не до читання»² – згадує Петро Тима, влучно презентуючи ставлення молоді до тогочасних громадських дій. Суспільство, з черги, пропонувало незмінний потенціал можливостей – Яносіка, картки на цукор і шоколаду, Певекс і санітарочку Марусю час від часу. «[...] половина 80-х років несла з собою такий заряд безглуздя й безвихідности, що альтернатива ставала неунікною формою прояву більшій частині чутливої і бунтівливої молоді»³. Потреба вирватись з безсенсу буденности народила рух, незалежний рух. «Єднає нас сьогодні спільне, автентично відчуване переконання про потребу включитися в вир дуже інтенсивного суспільного та культурного життя [...]»⁴. – майже двадцять років тому заявляють студенти. У громаді з'являються разом еволюція та революція. Революція в постеріганні молоддю себе й навко-

² Мова-трава, дискусія з «Сім» 1994.

³ Б. Гук, *Коротка розповідь про незадоволених і незадовільних*, «Зустрічі» 1994, № 8.

⁴ *Ми також живемо в Польщі*, «Зустрічі» 1984, № 3.

лишнього, впровадила громаду на шлях еволюції, вирвання з гетта, функціонування в громадянському суспільстві, що прийти мало з початком 90-х років. Усвідомлення молоддю абсурду закриття громади, ув'язнення в політиці та її суспільних наслідках, народило бунт, тобто індивідуальну, свобідну, правдиву творчість.

У 1984 р. у Варшаві з'являються, на кількох сторінках «сніданкового» паперу, студентські «Зустрічі», які виходили, зчасом перетворюючись у політологічно-культурний, «поважний» часопис, кругле 10 років. Сформулювали вони переказ для цілого «покоління вісімдесятиків»: «Переосмислімо власне буття в напрямку свобідного, безкатегоріяльного, щирого розвитку [...]»⁵. З «Зустрічами» зв'язані такі прізвища як: Мирослав Чех, Богдан Гук, Петро Тима, Андрій Марушечко, Євген Місило, Лідія Стефанівська. Рік пізніше пролунає на Ярмарку: «Схеми, схеми всюди, повсякчас/ Вони долею та лише для вас», «Бережіте свою душу/Наші люди живуть в бушу» – спалахує панк-група «Оселедець» – «Поведуть нас в наручниках/Скованих та з вільними серцями»⁶. У 1987 р. долучає до них, редагована Володимиром Наконечним контркультурна «Відрижка», якої чільним бажанням було зруйнувати «укркультуру», культуру нацмена, ув'язненого в громадських ритуалах українця. «Україномовна преса в Польщі не стала нашим сповненням [...], а сприймати всерйоз маланково-гуртково-справоздавчу тематику в патосно піднесеному стилі – понад наші кволі сили. І тому вирішили самі забрехати на весь голос і плюнути з обох легенів!»⁷. Пропагує

⁵ *Коротка...*, «Зустрічі» 1994, № 8.

⁶ Тексти «Оселедця» за «Зустрічами» 1987, № 1, більше про це явище: М. С., *Оселедець, тобто ребеля в гетто*, «Сон і Мисль» 1993 і 1994.

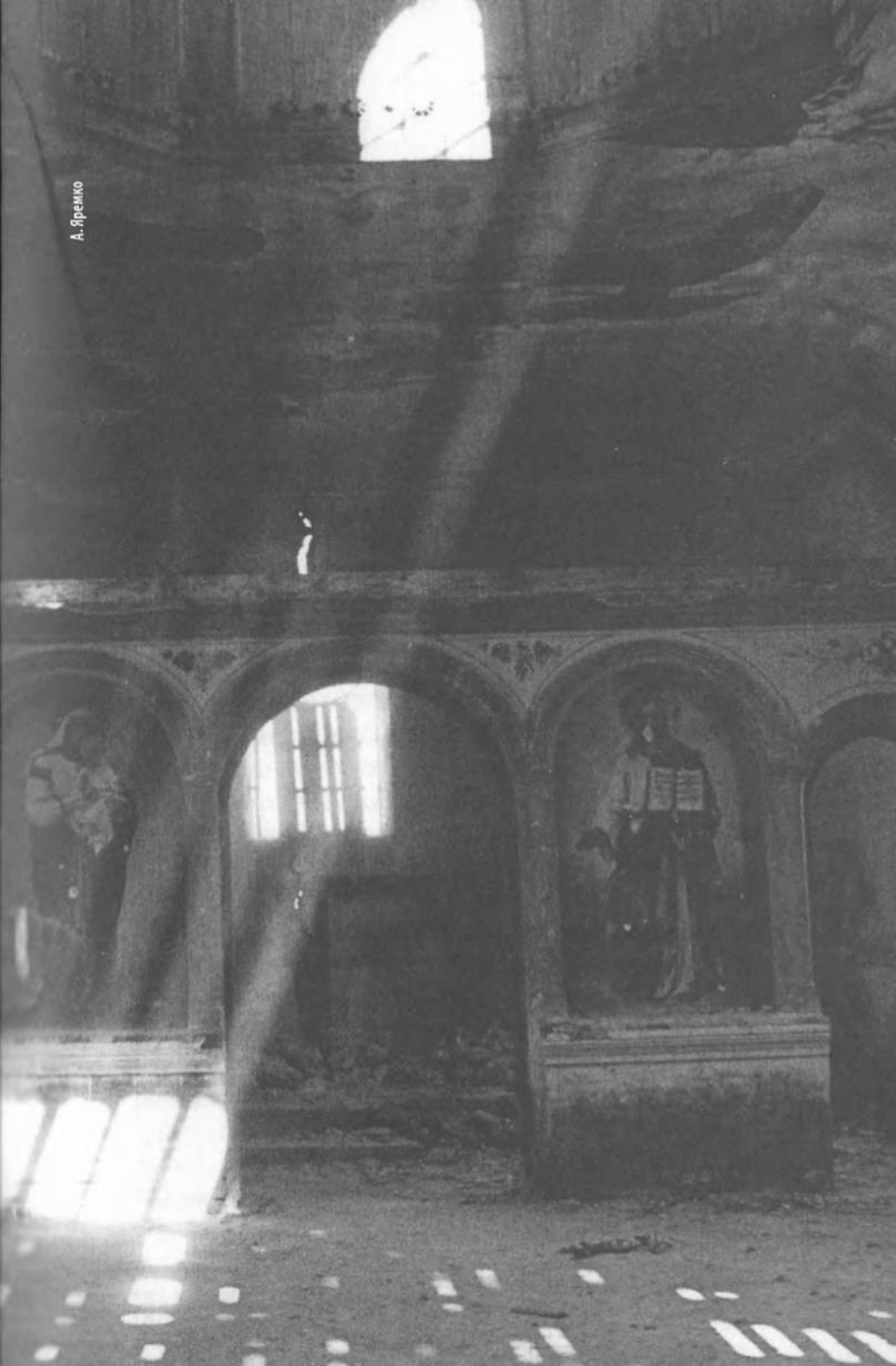
⁷ «Відрижка» 1987, № 1.

вона альтернативну музику з України, але й з Великобританії, альтернативну творчість, думку, поведінку, взагалі загрузає в альтернативу так глибоко, що від 1992 р. виходить уже тільки в альтернативний спосіб. У Гданську паралельно діє художня група «Контакт», а згодом „Free Contact”. Чуєте цей клімат? А ще музика з «Коки», «Українські ночі», «Прикордонна зона»...

Гляньмо однак як цей рух функціонував у часі, як у часі переміщувався, перестрибував по вириваних карточках календаря. Був це період переходу: з соцреалізму – в демократію, з гетта – у відкритість, зі зневолення – у свободу. Був це час, коли українці функціонували по-справжньому. Спираючись на потреби – творили і жили, реалізували візії, які виповнювали громадське життя. Про тих людей можна сказати, що вони були. Але де ділась більшість з них нині? У 1993 році вийшов перший номер часопису «Сон і Мисль» за редакцією Б. Гука, в якому писалось: «Майже половина 90-х років. Панує така ситуація, що наступна група молоді може попрощатися з молодим віком, нічого не розповівши про себе, про молодість, не створивши чогось, що залишиться й буде завжди молоде»⁶. Була це, мабуть, єдина спроба встановити „міжпоколінневий” зв'язок поміж молоддю 80-х і 90-х років, створити площину переказу, якщо пропонував її один з «них» уже «нам». Спроба, якої «успішність» охарактеризовує факт, що протягом семи років (1993–2000) вийшли ледь 4 номери часопису! «СіМ» будував на своїх сторінках візію свободної, творчої молоді, спрямованої чуттєво на Рідні землі. В згаданому тексті автор пише – «Будемо із лицем зверненим у Закерзоння. І будемо йти». І хочеться нині спитати – де ви дійшли, де ви і де ми нині є? Характерне, що останній номер мав підзаголо-

⁶ Десять початкових глав з „No so?!” «Сон і Мисль» 1993.

вок «Прощаючи старече», в якому прощаючись з читачами, часопис прощав старе покоління. Невже ж виявилось, що візія пропонована редактором вичерпується разом з закерзонськими дідами й бабами, що, не пристаючи до нинішніх часів, відходить разом з ними?

Виявляється, що час переїни, який був часом розвитку, був справді часом повного існування, якщо нині наслідків його незадуже видно. Час перебудови не довів до жодної кращої форми буття. Розвиток не розвинув, «прискорення» не приблизило її. Затримались ми. Маємо зі всім проблеми – мовою, свідомістю, культурою, школами, домітками, чоловіками і жінками, денекотрі з дітьми. З фестивалями, імпрезами, рівнями часописів, та їх читачами, з Рідними землями, поверненням, похміллям, Пластом, ентузіазмом, Україною, Польщею, Ізраїлем. Самі для себе стали ми проблемою і не знаємо, що з собою робити. «Тому здається, що присутність молодих українців у суспільно-політичній революції тих часів, у поєднанні з творчим вибухом, не розглядається через призму „класичної епохи“ українства у Польщі, а радше сприймається, як свого роду евенемент в його історії, позаяк через кілька років, коли відгули емоції [...] життя українців повернулось до т. зв. норми – тобто безпечної пасивности»⁹. Українська молодь половини 80-х років діяла в обставинах зміни, діяла розвиваючись, але не довела тим чином до більш успішного й громадсько кориснішого стану. Це зразок своєрідного існування через розвиток, існування тільки в розвитку, зміні, яке вписується в таку часову модель:

⁹ О. Яворницька, *Спроби створення молодіжної контркультури в «українському гето»*, «Т» 2002, № 24.

гетто – спалах – криза
 або
 стагнація – розвиток – стабілізація.
 Схему можна помножувати:
 ніч – день – ніч,
 здається, доволі багато разів,
 горілка – шпирт – денатура.

Щось скінчилося і сталось це вже якийсь час тому, однак було, є воно частиною сьогодення. Не почалось поки що нічого, але завдяки тому є можливість почати, бо ж маємо за собою це відступаюче в минуле сьогодення.

Ми – факти

Високого зросту 60-літній українець із США бажає познайомитись з жінкою приємної зовнішньої, лагідної вдачі, без жодних поганих звичок, віком до 55 років. Адреса в редакції.

«Наше Слово» 2001, № 25

Нині ми знайшлися в обставинах дуже подібних до тих з-перед кільканадцяти років. Це обставини, в яких досягнули ми певну напругу, з якої необхідно треба вивільнитись, або через вистрибнення, або занепад. Напруга ця спричинена маразмом – неосмислюванням себе індивідуально, взаємно, громадсько. Є ми знову закриті і знову несамостійні, репродукуємо конвенанси й конвенції, щоб мати більше часу на консумпцію. Добре (кон-?) образує це Зліт молоді, який відбувся 27–28 квітня 2002 р. в Перемишлі і представляний був, як свого роду перелом серед громадських заходів. Заля, де відбувалась конференція, поділилась на три табори. З одного боку наголошувано кризу, яка охоплює молодь і всю громаду, з другого істерично цьому заперечувано,

ставляючи під знаком запитання ідеї, а тим самим сенс Злету, яким мали бути роздуми й розмови про кондицію і шанси нашої молоді. Роздумів ні розмов однак не було, заступили їх незрозуміння й фіра непотрібних слів і рухів, що розташовувалися згідно з цією так недійсною лінією поділу на Схід і Захід, чи Північ і Південь, накресленою стереотипами й спрощеннями. Найцікавіша була однак роля третього табору, табору молоді з місцевої школи, якої просто в залі не було. Повна конспірація... Загально кажучи, численні полеміки виявили, що жодних проблем нема, всі є «геппі», посидять у кріслах Народнього Дому, поспівають, подивляться на місто з Татарської та ще більш «геппі» повернуться додому. Чи про це йшлося? Ця подія – це досконалий, майстерно зіграний – як кажуть коментатори футболу на УТН – зразок нашої парадоксальної ситуації. Ситуації страху та слабкості. Ситуації браку зацікавлення. Нас ще не рахують в одиницях, але в сотках тисяч також ні. Ми ще не на дні, але воно десь перед нами невиразно рисується, отже щоб не мати приємности там знайтися, треба цю рису добачити й представити собі всі реалії. Але нам не хочеться. Боїмося. Це не пасує до суспільного взірця щасливості й успішности громади та її одиниць. Ніхто не хоче казати прикрих речей, бо ж прецінь набагато приємнішим є залишати по собі приємний образ!

«Сучасна ситуація молоді, з національного погляду, не дає підстави для добрих сподівань на майбутнє. Рівень національної свідомости молодого покоління незадовільний – воно піддається впливам асиміляції, нехтує українською мовою у взаємних контактах, заявляє, що не відчуває зв'язку з Рідними землями»¹⁰. Молодь не існує нині як група, згуртована, з'єднана цього роду контактом, який указував би на її органі-

¹⁰ А. Потребка, *Становище української молоді в Польщі на початку III тисячоліття*, «Вісник Закарзоння» 2002, №№ 4–5–6.

зованість. Не існуємо нині як молодь, але як поодинокі пер-
сони, які зустрічаються в церкві, школі, на Ярмарку, Ватрі. І це
не ми творимо їх, але вони нас. Коли їх не стає, виявляється,
що перестаємо бути і ми. Zobов'язують нас до різних постав,
накидають зразки поведінки, які не закорінюються заглибоко
в нас. Коли закінчується школу, зв'язки перестають охоплювати
її колишніх учнів, так само як з багатьох випаровує українство,
яке мало б там бути скріплюване. Коли закінчується Ватра, ли-
шаються тільки порожні пляшки по горілці і горнятка по пиві.
Ми є нині поверховні в своїх, знову це слово, громадських
ролях, бо ж насправді не є вони наші власні, ми не є власника-
ми своєї ліцейськості, культури, забав. Вони забираються нам
почерез офіційність, офіційний офіціоз. Така форма контакту
не провадить до організованих, здатних охопити та об'єднати
загал молоді дії. «Відчуваємо, що немає в нас сердечних
зв'язків, відкритості на другого. Кожен закривається у своєму
внутрішньому світі. Колись було зовсім по-іншому, як казав
мені брат»¹¹ – розповідають, як же правдиво, лігницькі ліцеїсти.
«Студентське життя є або мертво, або перебуває у глибокій
гібернації. Не проявляється тембром життя, ані маразмом.
Воно ніяке, конформістичне супроти української дійсності,
супроти безідейності та браку дій [...]»¹². Часто пояснюєть-
ся це несприятливими обставинами, як брак грошей, часу,
приміщень, допомоги, забуваючи, що підставою є потреба,
і виявляючи тим способом єрархію вартісних речей. «Це ми,
студентська братія, якби „звাপніли“. Розглянувшись – кругом
проблеми, праця, сесія, нескладений екзамен. Сучасність де-
мобілізує, відкидає душу, щоб накормити тіло»¹³ – поринаючи

¹¹ Н. Кравчук, *4 Загальноосвітній ліцей в Лігниці: куди гляде?*, ч. 3, «НС» 2001, № 28.

¹² П. Крупа, *Покажіть лице*, «Вісник Закерзоння» 2001, № 7.

¹³ *Івасику, як тобі у Варшаві?*, підписано «рик», «Наше Слово» 2001, № 46.

в сіру навколишність пожираємо самих себе й дивуємось, що не відчуваємо голоду. Не знаємо тоді, що таке «голод», «потреби», «рефлексія». Поринули ми в самовдоволення, вдоволення стабілізацією, що провадить нас як молодь, як громаду до застигнення у скислих формулах, які, будучи лише відтворюваними суспільними конвенансами, часто є неправдиві, неавтентичні, бо не виникають з наших пережиттів, а з офіційної подачі через громадський зразок, який сам уже не пристає до громади, бо інша вона та інші в неї потреби. Наша культура здається простим відтворюванням прикмет минулого, репродукцією без зусилля, бо без творчої емоції, без вираження себе. Гайдамаки, Галя, шаровари, вусатий дядько на стіні, роковини та річниця, вся сила морська й повітряна – є бо є, а є, бо були. Ми їх не вибрали, тим більш не створили. Маємо школи, україністики, домівки, фестивалі, часописи. Маємо? Правду кажучи, це вони мають нас, не ми їх. Схопили гострими зубами за ногавиці наших недопрасованих штанів і важко їм відпустити. Вррр... постійно чую побіч. Тратимо контроль над своєю дійсністю, тому що не маємо, або не виражуємо потреб, які народжували в ці креативні дії, про які писав цитований напочатку Отто Т.

За вікном пробиваються бліді проміння сонця, а з радіо просочується мелодія на слова: „Where are you goin' with that gun in your hand?“ Здається, що прямуємо в небуття. Небуття не тільки національне, не лише громадське, організаційне – також творче. Або творче передусім. Перестаємо творити, що дозволяє розвиватись черговим аспектам життя – українству, громадськості, шкільництву. Ідеться тут про творчість, як про всяку свобідну дію сперту на виборі, також шароварів, кучерявої Галі й сивого коня. Якщо

не хочемо щоб наша дійсність, наша молодість стали манекенами буття – мусимо відкритись.

Черговим фактом є брак відносин між поколіннями. Як згадувалось, зв'язку поміж генераціями молоді немає. Трохи робили його «Сон і Мисль» та Пласт, але тільки трохи. Сьогоднішнє передавання різного виду змістів між старшими і молоддю губиться десь між формальністю й промовами, між Шевченківським концертом і лекціями в наших прекрасних школах. Школи тратять свою авторитетність, значно обнижуючи виховно-національний рівень. Учителі не є здатні піднести його, якщо це також їхня вина: «[...]молоді жінки, маючи малих дітей, які часто хворіють, ідуть на лікарняне, а нас учителів тільки шестеро і деякі ще й з інших шкіл, не є нашими штатниками, отже й емоційно не дуже зв'язані зі шкільним життям. Просто ведуть лекції краще-гірше і відходять»¹⁴ – ось, як виглядають наші потенційні авторитети, який виховний потенціал нашої школи. І можна собі кричати, що неправда, що як десь зле, то напевно не в нас, але цей опис походить не від мене, а від директорки лігницького ліцею – О. Калитки. Назустріч їй вийшов скандальний зін «Різун», де перемиські ліцеїсти кілька років назад писали: «Вчителі [...], хоча знають, що мають бути українцями, є ними тільки в школі, під час уроків, напоказ для дітей. Бояться України на вулиці, а водночас вимагають цієї україністики від дітей, яких вчать. Кожна дитина дивиться на такого вчителя і [...] стається підсвідомо така сама як він/вона. (Це таке жалісне, що нема від кого вчитися...)»¹⁵. Ці цитати доповнюються вдало – О. Калитка показує на що учні є наражені, учні, з черги, представляють, що справді їх вражає. Українство не є модне, не є на часі в українських школах. Можна собі казати, що як хтось польонізується, то це напевно не ми, але вистачить увійти до

¹⁴ Н. Кравчук, *Важливе було одне: навчання в нашій школі*, «НС» 2001, № 26.

¹⁵ *Українська мова*, «Різун» 2001.

одного з наших ліцеїв – де нечасто хтось відкаже тобі довшим реченням по-українському, не кажучи вже про розмову між собою – щоб засумніватись над присутністю української там атмосфери. Сумнів нині здається нам потрібний не лише тут. Здається – чи не здається?

Живемо... ходимо до шкіл, світлиць, церков, барів. Чи щось понад це? Живемо в змітологізованому просторі, де справжні явища, відчуття, думки – заступаються суспільно сформованими уявленнями. Мало знаємо про себе, про інших, не звикли ми питати й прагнути, бунтуватись і творити, плювати й ловити. Живемо хвилиною. Вона знесилює нас. І не маємо сили нічого робити. І це не абстракція, вигадка, видум-манія. Це говорять факти. А з радіо знов ліниво котиться мелодія: „Hey Joe! Where are you goin' with that gun in your hand?“

Ми – візії

Усім відомо, що будь-яке відродження чи відбудування не може провадитись на голому місці. Потрібне певне підґрунтя. [...] Але тільки як точка відліку для формування сучасної культури, а не інструкція для дії.

В. Павлів, О. Кривенко в «Енциклопедії нашого українознавства»

Усе, що з нами діється – це наша вина. З ніким, з нічим не боремося – а якщо так, то тільки самі з собою. Мусимо усвідомити собі, що всі наші недоліки, хиби, це наші проблеми з самими собою, за які відповідаємо, бо, або ми їх творимо своєю поведінкою, або не підіймаємо дій, щоб боротися з ними, чи перед ними. Минуле, акція «Вісла», розпорошення, вбогість, польонізація – сповняють ролю «оправдовувача» наших вад і слабкості, дозволяють нам багато не робити й застрягати ліниво в стабілізацію, таким способом забираючи нам свободу й можливості. Поринаємо в минуле, не

добачаючи теперішності. Історія, спадщина, ідеологія – у такій формі, у якій їх нам переказується, і в якій користуємо з них – не дають нам вже багато. Не служать вони жодній творчості, а лише відтворюванню. Слухаємо весь час тих самих плівок, з цією самою музикою й вигукуємо під мелодію весь час те саме: Гоп!, або: Гея! для відміни, а ехо відказує нам поважно коротким: Гуй! Ця вся культурна і некультурна спадщина повинна бути ґрунтом для інших речей, а саме – речей індивідуальних, що знаходять віддзеркалення в нашому житті, та якнайбільш сучасних. Тільки тоді має вона сенс, якщо з минулого перестрибує в теперішність і, заразом, стається нею. Танці, співи й люлька Сагайдачного існують на засаді скам'янілого взірця, на якому не в силі нічого виростити. Тому почнімо відповідати за себе. Оживмо їх за допомогою чогось нового, що буде творене нами й нас відображатиме. Роздерімо вишивані сорочки, щоб з-під них визріли українські тіла!

«Що таке робити/Коли нема роботи?» Видавання часопису є спробою відказати на це питання. Є спробою почати, почати цікаву дію.

Ведені почуттям недостачі, спокусились ми на часопис і, нервово перекушуючи сухарі, ждемо наслідків, рахуючись з тим, що може не бути ніяких. Тому-то не стверджуємо, що вдалось нам почати, а ставляємо питання: чи нам це вдасться? У міжчасі виходимо на більярд, хтось скаче по піццу, розв'язуємо «500 математичних загадок» і споглядаємо *через пусті льорнетки бутілок*. Зовсім випадково помічаємо також фразу Н. Бердаєва: «Кожна людина повинна перейти через спокусу й торкнутись її таємниці». Отже приходять різні дівчата, хлопці, пєсики – торкаємось взаємно й перекушуємо сухарі... упс, перепрошую, це хіба з якогось іншого тексту [в тому моменті автор прийняв чергову порцію ліків: «ґапс!» – *ред.*].

Спокусило нас почати – почати це, що скінчилось якийсь час тому, почати зовсім по-новому, почати собою взаємно, тобою, ним, нею, нами. Почати переживати. Переживатись. Поправляти зачіску й вибігати в місто, споживати різні страви й напої, співати й танцювати, спотикатись об камені, переглядатись у воді й дивитись на себе – показувати лице. Якщо ми є. А є ми! У видаваному кілька років тому в Перемишлі часописі «Худоба», писалось так: «Це [...] видання є наслідком недоситу з результатів нашої дотеперішньої праці (в школі і поза нею). Їх діяння не мало завеликої сили пробиття, а радше впроваджувало в нудьгу, а нас впроваджувало в почуття розчарування»¹⁶. Здається, що й нині нудьга й розчарування є постійно актуальні. Питання є таке: чи є широка потреба ініціятиви, дії, вираження себе? Чи хочемо читати і писати про навколишність? Чи ждемо, щоб створити нові джерела вдовolenня та іншого роду сатисфакції?

Часопис є шансою на створення простору, де будемо зустрічатись. Є шансою створити річ, яка охопить нашу молодість, річ, яка заіснує лиш тоді, коли нав'яжемо контакт, коли буде це наш часопис, коли будемо в ньому ми – молоді.

Отже – пишiть, пишiм, зустрічаймося! Без цього вийде тільки цей номер, може ще один, два. А прецинь є багато про що писати, говорити, є що оглядати й слухати. Є кого. Якщо існує українська молодь, яка творити хоче, хай її місцем будуть сторінки цього часопису! Хай слова, мислі та образи – покояться його сторінками і лишають на них відбитки сьогodenня. Скажімо досить дотеперішній інертності – «У гіркім поті лиць своїх/Пиймо вже вино!»¹⁷

¹⁶ «Худоба» 1998.

¹⁷ Ф. Ніцше, *Літом*.

Рольанд Барт

СВІТЛО ОБРАЗУ¹

Особливість світлин

Одного разу, давно вже тому, взяв я в руку світлину наймолодшого Наполеонового брата, Єроніма. Здивований сказав до себе: «Дивлю на очі, що бачили Кесаря». Це здивовання не минуло по нинішній день. Час від часу мені випало розповідати про те здивовання, але оскільки ніхто цього не усвідомлював, навіть не пробував зрозуміти [...] тому все забулося. Мої зацікавлення фотографією прийняло форму більш культурну. Ствердив, що кохаю знімок, як протиставлення кіно, все ж таки не вдавалося мені розмежувати їх від себе. Проблема була постійно присутня. У відношенні до фотографії була в мене наявна «онтологічна» спрага: за всіляку ціну я хотів дізнатися про те, чим вона «сама в собі», яка основна прикмета відрізняє її від цілої спільноти образів. Оце бажання означало однак те, що десь у глибині, незалежно від очевидностей, що торкалися самої техніки, самого користувача сучасної фотографії, і незалежно від її нинішнього величезного розповсюдження – я не був переконаний чи фотографія існує, чи має свою окремішність.

Operator, Spectrum і Spektator

Значить, я сам маю бути мірою фотографічного «знання». Що моє тіло знає про фотографію? Я помітив, що фотографія може бути предметом трьох практик (або трьох емоцій, або

¹ Цей текст фрагментом книжки *Światło obrazu*, Roland Barthes, Wydawnictwo KR, Warszawa 1996.

А. Яремко

трьох намірів): робити, чомусь підлягати, дивити. Operator – це фотограф. Spektator – це ми всі, що гортають збірки фотографії у газетах, книжках, альбомах та в архівах. А цей або це, що фотографоване – це мета, предмет відліку, мала омана емітована предметом. Я охоче назвав би це Spectrum фотографії тому, що слово крізь свій корінь зберегло зв'язок зі спектаклем та вміщає тут річ дещо жакливу, яка наявна в кожній світліні: повернення померлого.

Одна з оцих практик була мені неприступна і не намагався шукати в ній відповіді: я не фотограф, навіть як аматор. Я на це надто нетерпеливий; негайно мушу побачити те, що я довершив [...]. Я міг припускати, що емоція Operatora мала якийсь зв'язок з «отвором», через який дивить, обмежує, кадрює і визначає перспективу цього, що хоче «вловити». Технічно у фотографії схрещуються два, зовсім відмінні процеси. Перший належить галузі хімії: це дія світла на окреслені рідини; другий належить галузі фізики: це творення образу крізь оптичні знаряддя. Мені здавалося, що фотографія Spektatora виводиться із суті, якщо можна так сказати, хімічного викликання предмета (від якого з запізненням наближуються до мене промені), а фотографія Operatora – навпаки – була зв'язана з видом, визначеним отвором camera obscura. Однак про цю емоцію (чи про цю суть) я не міг говорити, оскільки ніколи про неї не знав: я не міг приєднатися до когорти тих (найчисленніших), що розмірковують світліну–за–фотографом. Були мені дохідливі лише два досвіди: підмета, що дивить, і підмета, якого дивлять.

Посвідка автентичности

Фотографія не конче каже, що щось уже не існує, але безсумнівно говорить: це було. Це розрізнення – основне. Ставлена супроти світліни свідомість не ступає необхідно

по ностальгічній дорозі спомину [...]. Але завжди, супроти кожної світлини на світі можна бути впевненим: суттю фотографії є підтвердження цього, що вона представляє. Одного разу я отримав від фотографа свою світлину, і попри вкладене зусилля, не міг пригадати де вона була зроблена. Задумався над краваткою, светром, щоб пригадати собі, в яких обставинах носив їх. Надаремно. Однак це була фотографія і не міг я заперечити, що був я там [...].

Такої впевненості як фотографія, не є в силі дати жоден написаний текст. Це нещастя (а може і розкіш) мови, що ніколи не зможе посвідчити себе. Може саме це безсилля – це ноемат мови. Або, позитивно кажучи: мова – згідно зі своєю натурою – штучним твором. Щоби пробувати вчинити мову нештучною, треба мати великий пакет засобів до розпорядження: прикликується логіку, або, якщо брак її, присягу. Але фотографія байдужа супроти всіляких переказників, не мусить зусиллятися, сама з себе є підтвердженням автентизму. Штучність, на яку рідко дає дозвіл, нецікава, є тільки трюком: зусиллюється лиш тоді, коли дурить [...] може дурити про значення речі, бо ж із природи є тенденційна, але ніколи, якщо йдеться про існування цієї речі. Фотографія немічна в проблемі загальних ідей (тобто фікції), однак її сила більша за все, що може і міг людський ум придумати, щоб упевнити нас у дійсності – хоч дійсність ця завжди лишається лише сумішністю і випадковістю.

Кожна фотографія є посвідкою присутності. Посвідка ця є новим геном впровадженням до сім'ї образів. Перші світлини, які бачили люди (Ніерсе супроти Заставленого столу наприклад), явитись мусили схожими точка в точку на живопис (camera obscura знов). Знали однак, що вони віч-на-віч з мутантом [...] Їхня свідомість знала, що цей новий предмет з нічим порівняти не можна: він є особливою еманациєю (ectoplasmе)

тього, «що було». Ні образ, ні дійсність – отже нове існування, нова дійсність, якої торкнутися неможливо.

Може це так, що є в нас непоборений опір супроти віри в минуле, в історію, які не приймають форми міту. Фотографія перша борює цей опір, і від цих пір минуле є так певне, як певна є теперішність – це, що бачимо на листку паперу є так певне, як це, чого торкаємо [...].

[...] Реалісти, до яких зараховуюсь і зараховувався вже тоді, коли стверджував, що образів, яким є фотографія, брак коду (хоч коди діють на відчитування) – не вважають фотографії «копією» дійсності, але еманациєю цієї дійсності, що минула, магією – не мистецтвом. Думання над тим чи фотографія є аналогічна, чи кодована – неправильний напрямок аналізу. Істинне, що світлина має силу підтверджувати, і що підтверджувана фотографією не дійсність, але час. З феноменологічної точки зору затність підтверджувати бере у фотографії перевагу над здатністю представляти.

Плоска смерть

Оці всі молоді фотографи, що бігають по світі в пошуках злободенности, не знають, що вони агенти смерті. Це спосіб, у який наш світ приймає смерть. Фотограф, можна сказати, це професіоналіст, який заперечує смерті алібі, якою стає бурхливість життя. Бо коли розглянути річ історично, тоді фотографія мусить мати якийсь зв'язок з «кризою смерті», яка починається в другій половині XIX ст. Якщо йдеться про мене, хотів би, щоб замість постійно віщувати виникнення фотографії в контексті суспільному й економічному – запитати також про антропологічний зв'язок між смертю й новою формою образу. Адже смерть мусить мати якесь місце в суспільстві. І якщо воно відсутнє в релігійності, тобто мусить знаходитися деінде. Бути може, що вона наявна в тому образі фотографії, який

вищує смерть, бажаючи зберегти життя. Фотографія може була б еквівалентом вторгнення в наше сучасне суспільство смерті асимволічної, поза релігійної, позаобрядової, свого роду раптове занурення в дослівній смерті. Парадигма життя/смерть скорочується до простого звуку кнопки в апараті, який відмежує початкову позу від кінцевого клаптика паперу.

Разом з фотографією вступаємо в плоску смерть. Одно-го дня хтось сказав мені з несмаком після лекції: «Говорите банально про смерть» – так якби гидота смерти не лежала саме в її плоскості! Гидота це саме: не мати ніщо сказати про смерть особи, яку найбільш кохаю, про її світлину, в яку вдвляюся не мігши ніколи її збагнути й переобразити. Одинока думка, яку можу мати – це лише те, що вкінці цієї першої смерті вписаний мій кінець. Поміж ними немає нічого, лише очікування. Нема іншої опори, як оця іронія: говорити про те, про що «немає що сказати».

Можу перетворити світлину лише в обломок: або шухляда, або бодня зі сміттям. Для неї не лише спільна доля з папером, але навіть коли вміщене воно на більш тривалій підкладці, воно також смертельне. Немов живий організм, родиться з зерняток срібла, що паростилося: через хвилину розвивається, а пізніше старіється. Атакована світлом, вологістю – світлина блідне, вичерпується, зезає. Можна її лише викинути.

Давні суспільства піклувалися тим, щоб спомини, субститути життя, були не смертельні, а принаймні, щоб сама річ, що висловлює смерть, була не смертельною – це був Пам'ятник.

Коли однак встановлено зі смертельної світлини загального й немов природного свідка «того, що було», сучасне суспільство зреклося пам'ятника. Ось парадокс: це саме століття винайшло історію і фотографію. Але історія – це сфабрикована пам'ять за позитивними правилами, чистим інтелектуальним висловленням, яке скидає мітичний час. Зате фотографія – це

свідoctво зовсім надійне, але ефемерне. Так що сьогодні все підготовляє наш людський рід до цієї неможливості, що вже невдовзі не зможемо, чуттєво або символічно, збагнути тривання. Епоха фотографії це також епоха революції, спротивів, переворотів, спалахів, коротко кажучи – нетерпеливості, усього, що заперечує дозрілість. І, безсумнівно, здивування супроти «того, що було» зникне також. Уже зникнуло. Не знаю чому, однак я один з останніх свідків цього факту, а ця книжка – це його архаїчний слід.

Що пропаде в безодню разом з цією світлиною? Світлиною, яка жовкне, блідне, затирається і одного дня буде викинута на смітник, якщо не мною самим – я на це надто забобонний – то після моєї смерті? Ідеться не лише про «життя» (живе знаходилося перед об'єктивом), ідеться також хвилинами – як це назвати? – про любов. Дивлю на самотню світлину, на якій разом: мій батько і моя мати (а знаю, що вони кохалися) – і думаю: ця любов, неначе як скарб, зникає назавжди. З хвилиною, коли мене вже не стане, ніхто не зможе про неї засвідчити: залишиться лише байдужа натура.

переклад редакції

А. Фрешко

Ольга Юрчишин

Ще раз про польонізацію...

Зразу після того, як написала заголовок, на моєму лиці зацвіла саркастична посмішка. Що ж, початок схожий на інші моралізаторські статті без справжньої суті, яких доволі можна начитатися в нашій пресі. Можливо і я не скажу нічого нового, а все таки хочеться щось додати до всюдисущої дискусії. Отож від довшого часу зустрічаємо одну тему – так, так (!) очевидно: польонізацію. Це явище начебто фантастичний поїзд, який знає всі таємні дороги, гостює по черзі в усіх членів української суспільності від Помор'я й Мазурів починаючи, через Силезію – на Закерзонні закінчуючи. Наша електричка набирає останнім часом швидкості міжнародного експресу. Ось-ось уже має завершити маршрут і завітати до своєї останньої станції: «Нас уже нема», але ні, наші прекрасні друзі – патріоти на це не дозволять. Вони знають чарівний медикамент, який усіх хворих (читай: спольонізованих) вилікує, а ще не зараженим гарантує ефективно заповіжнє щеплення. Достатньо лише вибрати одну з концепцій:

А) або повернутися на Закерзоння (на Рідній Землі зразу всі прийдуть до тями, «а як же би інакше...»),

Б) альтернативою для повернення мало б бути підтримання традицій, рідної мови, пісні і т. ін. на Заході (що ж, колеса історії не повернеш назад, а врешті не кожен має інтерес, щоб їх кудись завертати...).

Ніби так просто, а якось воно мене не переконує. Чому? Відповідь аж надто прагматична. Спостереження за нашим середовищем доказує, що ані точка А), ані Б), не долає кризи

й не лікує «псевдоукраїнців». По-перше, мало хто виїжджає на Закарпаття (ясно, що масове повернення це більше ідея ніж якийсь організований рух), по-друге, важко помітити в жителів Півдня якусь величезну перемену свідомости, а Рідна Земля не рятує їхньої тотожності. Очевидно, для більш вразливих краса Карпат доторкається до душі, але вони, рано чи пізно, віднайнуть свою ідентичність всюди – де б не були, не лише над «божественним» Сяном. Коли тоді не земля, то що має нас спасти перед отим «поїздом», який хоче нас розчавити на своїй дорозі?

Отже маємо оферту також і для лінивих. Не мусимо зразу повертатися. Є ще наша Церква, традиції, українські школи... Що ж, і знову не вірю. Достатньо глянути на чималий процент гордих виселенців, які щотижня сумлінно гортають «Наше Слово», насправді однак ледве складають літери написані кирилицею, а українську мову вживають лише до цього, щоб «відспівати» Службу Божу в неділю. Може для деяких і це багато, але по-моєму це мерзотний компроміс. Найбільш хіба дратує вислів «підтримувати традиції». Нема чим гордитися: ми їх лише «підтримуємо», замість ними жити. Не в цьому річ, щоб удавати предків, але щоб їхня культура була часткою нас. Усі бачать, що є погано. Той, хто більш амбітний, використовує сприятливий час, щоб заблестіти перед публікою, висказати свої «золоті думки» про нашу громаду. Маємо конференції, зустрічі, імпрези, на яких з жалем проливаємо сльози над нашою підлою долею, а пізніше повертаємося до хати з почуттям гарно сповненого обов'язку... і далі все лишається по-старому. Самі себе обдурюємо. Ми наче не українці, а лише карикатури переодягнені у вишивані сорочки. Закрили «українство» в рамках церковних празників і Шевченківських академій. Усюди форма, а де зміст?! Наше

середовище – це просто дзеркало «Патетичної сонати» М. Куліша. Навколо повно Ступаїв-Ступаненків, але нема ні одної Марини, щоб вдіяти щось суцільне. Почнімо від свого подвір'я й не шукаймо «українства» в зовнішніх його проявах, але у своєму нутрі, бо незабаром наша рідна культура, традиція стануть для нас замість природною маніфестацією свого «я», якоюсь карнавальною, екзотичною забавою, свого роду уніформою, яку надіваємо при нагоді Великодня.

Нібито говорити про проблеми треба, бо в іншому випадку не знайдемо для них розв'язки. Але мені вже гидко стає від того базікання наших сучасних «Мойсеїв». Якщо треба нам справжніх провідників – пошукаймо їх серед людей більших за нас. Пропоную піти за прикладом Олени Теліги й пробувати виповняти її наказ:

Не треба слів! Хай буде тільки діло!

Його роби – спокійний і суворий.

М. Боднар

Ярослав Шляхтич Як собі бажаєш

Ступав я собі тротуаром у звичайний, соняшний день. Ідучи, зреляксовано споглядав у небо, коли раптом спіткнувся за щось, що заскавуліло немов собака. Глянув униз. Дівчатко, ледь схоже мені на Піппі Лянґштрумп, повзало біля ніг. Не знаю чому, однак я вирішив погладити оцю живину. Коли наблизив долоню до русавої голови, дівчинка спочатку загарчала, а черз хвилину вкусила мене в палець.

Спересердя крикнув: чи ніхто вже не зуміє виховати власних тварин?

Звірюка раптом стала на ноги, благально глянула на мене великими очима та втекла. Я не знав, що робити. Побоюючись хвороби, я вирішив висмокати отруту. Коли глянув на свою

руку – був я здивований: не було ніякої рани. Спочатку придивився першій долоні, потім другій та за-примитив щось, що викликало мое здивовання. Малими друкованими літерами, на правому боці вказівного пальця моєї лівої долоні, виднів на-пис: глянь на черевик.

Дійсно: у мою стопу встромлено шприц.

Я не хвилювався. Бачив багато шприців, тому вирішив продовжати свою прогулянку. Тротуаром дійшов до великої, повної людей площі. Мою увагу привернув танк, що стояв у самому центрі. Кілька жінок з дітьми стояло в черзі до нього. Кожна з них зосереджено чекала, щоб умістити в напрочуд широкій дулі танку своє кількामीсячне малятко та в самоті відійти додому. Дивно: жодна дитина не плакала. Здалось мені, що зараз станеться щось жахливе.

Тоді на майдан вибігла людина в чорному, високому циліндрі, захи-хотіла й крикнула: Увага!

Загучало мені в голові. Заплющив я очі, а коли їх розплющив – висів я в повітрі над площею. Тисячі людей ле-вітували навколо мене. Кожен з них тримав за пазухою баранка. Кожний баранок пронизливо мекав. Нажаханий – я зімлів, однак не прокинувся.

Оля Соляр

Досвід півукраїнки в Україні

Є на світі місця, у яких час живе в іншому часі. Місця несподівані та нелогічні, де все, що іраціональне, процвітає з найменшою тріщини. Львівські вулиці викладені іраціональною бруківкою, травники порослі іраціональною травою, комини збудовані з іраціональної цегли. Час вимкнувся з-під контролю, тому всі мають час на все. Час, щоб стояти у вікні й дивитись на сусіда, що стоїть у вікні; час лежати і сидіти, а перш за все: час нічим не займатися.

У Львові нічим не займатися – це як свіжі булочки з маслом, чим більше їсиш, тим більше смакують. Час у Львові вимірюється не годинниками, не горлицями і навіть не сонцем. Час вимірює твоє бажання. Отже завжди є час на все, тому не треба дивуватися дідам, що в парку о дванадцятій ночі в світлі лампи грають у доміно, чи дівчині, що в університет приходять у вечірній сукні. Це завжди зворушує – ось, думаю, сьогодні в неї новорічний баль, отже початок року, а початок завжди оптимістичний.

Якщо вже про університет, то й у ньому час по-іншому пливе. По-перше, головний годинник у головному корпусі університету ніколи не вказує правильної години або запізнюється на банальних кількадесять хвилин, або відпочиває. По-друге, внутрішній годинник університетської бюрократії зупинився в часах радянської України і, судячи по всякого роду бланках, паперах, назвах окремих відділів та підходів викладачів до студентів, здається, йому так добре. І всім зрештою так добре,

А. Яремко

а напевно не заважає це 99% студентів, для яких слова оригінальність, особистість чи індивідуальність – це абстрактні поняття.

Особливостей Львова безліч. Окрім часу, який ходить як любить, є ще наприклад особливі мешканці. Особливих мешканців є стільки само, що мешканців. Діляться на дві групи – чоловіків і жінок. Найчисельніша – це група «око кури».

До групи «око кури» належать люди, що мають око кури. Око кури має погляд завішений у повітрі, часто напівзакриті очі та справляє враження відсутності. Люди з молодого покоління цієї групи полюбують так звані «семочки», себто насіння соняшника, яке ідеально вписується в краєвид трамвайної зупинки. Мушу признатися, що завдяки ним я зрозуміла рівновагу в природі, своєрідний баянс – або їсиш семочки, або думаєш. Іншою, дуже цікавою групою львівських мешканців є зомбі. Зомбі – це вдосконалена версія «ока кури». Крім напівзакритих очей, мають ще напіввідкриті роти.

У Львові, як не дивно, існують ще хлопці та дівчата. Дівчат не буду описувати, бо здебільшого є гарні, зате хлопці... Хлопці – це повна протилежність дівчат, можна б сказати – мокрі плями на стінах будинків. Якщо придивишся такій мокрій плямі,

починаєш бачити, що одна до одної дуже подібна, а навіть ідентична. А виглядає вона так: (тепер задумуюся з якого боку починати, хай буде так) чорні мешти, чорні штани, чорна шкірянка до пояса, обличчя сіре, майже непомітне, якщо сильно подивишся побачиш ніс, вище плями обличчя, чорна кепочка з дашком. Оскільки попадаєш на авангардну персону – кепочка буде гранатова.

***

Ну так, я не в темі. Маю писати про Закерзоння контра Львів. Перше, що йде в голову, це знову ж таки час і магічна, оспівана Закерзонням цифра 47.

Закерзонський годинник вимірює час починаючи з 47 року дозadu. Львівський час не вимірюється. Закерзонська спроба пошуку іраціонального іноді виглядає як розпачлива гонка за чимось, що не існує. У Львові навпаки, пошук логічного – це як погоня за втраченим часом.

***

Знову відходжу від теми. Отже, тема звучить – Я, півзакерзонка у Львові.

І з цим проблема, тобто не проблема з темою, а з моїм півзакерзонством, яке виє, симує, тягне, іноді реве як віл, коли ясла порожні. Іноді, це наприклад зараз – сиджу в Чернівцях, одному з найбільш скацапізованих міст України, у темній підвальній кнайпі, з європейською назвою «Піцца клуб». Попиваю пиво з «муштардівки», руки прилипають до столу. У тлі звучить романтична пісня російської нацменшини: Кудa іщезла любовь мая, я не магу себе памощь.... Пластмасова квітка хитається над головою, а барменка оком кури дивиться в простір. Ось і одна нога реве, друга розпачливо тримається підлоги. Хоча зазна-

А. Яремко

чити, що я не п'яна, це тільки перше пиво, бо після другого, третього й так далі, перша нога починає переходити в стан тихого задоволення. І в цьому місці можна було б на момент поставити крапку над темою «Моє півзакерзонство». Далі ситуація розвивається приємно, свавільно й без зайвих екзистенційних думок «що за дідько мене сюди приніс, заніс, розніс...» і так плавно переходжу до теми дідька, що розносить.

Дідько, що розносить, завжди скрадається рачком і потихеньку. Уперше непомітно з'являються звуки «як єм ішов през тот ліс», туман пилюки на дорозі в Ждині, придуркувата усмішка Гука, водоспад лібідо в очах Їжого, старі каваліри Фут-Фути, сплячий Стахник за кермом Ц-330 і Стахничка з яйцями на пательні, дорога до Ондавки, п'яні намети на Ватрі, спокій Голі, Божик без окулярів, Хутряк у соломі, стометрівка в Посаді, Гаврило з Верхрати, стояла сосна палала... і тиша, тиша Мриглодів.

***

«От и всё» – як прочитала я сьогодні на одній з могил жидівського цвинтаря в Чернівцях.

Чернівці, весна 2002 р.

А. Яремко

Анонімна Підляшучка ДРАМОС РІЗНІ

*«Бувало на Україні»
сиріч святотатство національне
і глум над рідною історією
Драма в діях (або й ні)*

Дія перша

Першодрукар Іван-москвитин у Львові.

Іван: А такая ваша мати хахлацькая – знов мені динатури до повеляча забракувало!

Входить Гринь, підляшук з Заблудова.

Гринь: Майстре, пробачте, але мене послі вчорашніх іменин Настусі Лісовської так сушило.

Іван: А ти холеро заблудівська, мочимордо підляська – ти би й чорнило, не тільки динатуру, випив!

Гринь: А тіпун тобі на язик, волоцюго московитинська, сиріч кацапська, щоб тобі тая динатура вухами поросячими вийшла!

Іван іде до крамниці «Пропінспиртсоюзу», купляє за пулгроша динатури та даліше першодрукує. Пізніше вмирає, а його сина, Івана Івановича Друкаревича, владика Болобан, вредний малоруський хохол, морить у ямі. Кінець дії – папір подорожчав!

Дія друга

При Успенській церкві у Львові. Збираються міщани та й говорять.

Опанас-сідляр: А Ви, Гнате, та напевно певні, що Вашим батьком був дійсно Ваш батько? Бо ж, знаєте, мій дідो говорили, що Ваша мама до цього ж Васька-столяра, бувало, ходила?..

Гнат-палітурник: Знаєте, Опанасе, що правда то й правда, а що правда то й не гріх. Мусі то так і було, як Ваш дідо казали. То ж рихтик батько мій не були на мене похожі. А я ще, знаєте, подібне чув і про Семена, що то часом останнім вином добрим торгує. *(Розглядається.)* О, там він стоїть. Ходімо, запитаймо!

Показалося незабаром, що дійсним батьком всього руського народу у Львові насправді був Васько-столяр. У зв'язку з цим усі сини його заснували братство. Кінець дії.

Дія третя

Підляське воевідство. Корчма біля міста Бранська на шляху з Більська до Дорогичина. За столом сидить, залити сліпаки, Пан Христофор Косинський, гербу Равич, і пропиває останню волоку свого родового маєтку.

Пан Косинський: Мойше, давай ще венгжина, а швидко!

Мойше-корчмар: Ай-вай, пане Косинський! Як же ж я, бідний жид Мойше, могу Вам дати венгжина, коли Ви весь свій маєток розмарнотратили й перед хвилиною пропили вже свою останню волоку, то й ні з чого буде Вам за венгжина заплатити. Ой, пане Косинський! – не робіть же кривди бідному жидові, що має жирну жінку й багато жиркого худенького народу!

Косинський кидуючи «скурвими синами» (московська лайка про «єбаніє матері» ще до Підляшшя тоді не дійшла), сідає на жеребну кобилу та їде на Запоріжжя. Там стає козацьким гетьманом та робить перше козацьке повстан-

ня, дається підступно вбити князеві Вишневецькому, ще православному, й переноситься до Королівства Небесного. Кінець дії – ухх!

Дія четверта

Київщина, Поділля, Волинь, Берестейщина, Холмщина, Пинщина, Лемківщина або Підляшшя, чи взагалі деінде.

Польський (або сполячений) шляхтич, з польським (або руським) окономом, гноблять працьовитий руський, тобто український православний нарід – аж їм з підголених лобів від цієї важкої праці тече (дехто каже, що куриться – оковита).

Український нарід стогне від гноблення та складає пісні, або тікає на Запоріжжя. Єзуїт все і всіх благословляє. Кінець дії.

Дія п'ята

Нічого не діється. Неділя.

Дія шоста

Зима. Замерзло чорнило.

Дія сьома

Наливайко читає Маркса й Енгельса козакам (Леніна не читає, бо він гидкий москалюга). Тії, замість слухати, пишуть потайком письмо турецькому султанові. Пізніше

п'ють каву (бо львів'яни), сідають у чайки та здобувають Каффу та інші пакості діяше. Султан спить з Роксоляною та нічого про це все й не знає.

Дія восьма

Сагайдачний міняє стару жінку на нову (!) люльку й, не думаючи, собачий син, допомагати збирати врожай трудівникам-женцям у панському колгоспі, попереду свого війська їде воювати – раз під православную Москву на москаля, раз на турка-бісурманина під Хотин. Кажуть, що це інший Сагайдачний, але від чого інтерпретатори?

Дія дев'ята

Хмельницькому вкрали жінку. Чухається за потилицю, робить повстання та приєднується до царя московського, про що нібито й давно вже мріяв. Пізніше Шевченко буде мати на кого собак вішати. Дія без кінця.

Дія десята

Мазепа бігає за бабами (за цим, що в бабів?), а пізніше зраджує цареві московсько-пітербурзькому Петру, а тим чином і всьому прогресивному суспільству українському да і челавчеству. Хоче, сволота, Самостійної України (ухх падло)! Цар-батюшка в імені атечества і Матушки-Россії перемагає козаків під Полтавою та, щоб вгодити споконвічним прагненням українського народу, ріже козаків і видає заборону друкувати по-українськи. Мазепинці їдуть у Францію. Мерсі боку – кінець дії.

Дія одинадцята

Всі співають «Боже царя храни...». Кінець дії – чим швидше тим краще!

Дія дванадцята

Катерина II, шльондра німецько-пітербурзька, нічого іншого не робить як рухається... ну, того... руйнує Запоріжжя. Краще не дивитися – кінець дії.

Дія тринадцята

Шевченко, званий «малоросом», крамольне заявляє: – Я українець! Дістає сто кив та десять років зсылки в солдати для перевиховання. Однак і це тому мазепінцу не допомагає покохати царя і атечєства. Кінця немає.

Дія чотирнадцята

Дівчата співають «Ой не ходи Грицю та й на вечорницю...», а козацька воля гниє в лимані та декому смердить... Цей дехто каже, що для збереження доброго воздуха треба вжити сибірські дікалони¹...

Від упорядника: На цьому рукопис обривається, бо Авторку замучило НКВД у своїх застінках – не хотіла стати найлютішим ворогом свого народу. Її епігон дописав ось таке:

Дія окрема

Роксоланя (чи то Роксоляна) сидить на перському килимі та помазує свої гарно-буйні русько-українські перса заморським бальзамом. Входить турецький султан. Побачивши гарно-буйні перса облизується як кіт, що побачив сало, та починає розв'язувати шаровари, але руки йому трясуться від нездорової ексцитації й ніяк це діло йому не вдається. Вкінці розрізує кинджалом.

Султан: Невірна! Сьогодні скуштую твого молодого тіла. Хай стане розкіш!

¹ парфуні Eau de Cologne

Роксоланя: Хай вперуч² тобі стане! Гукається, цап старий, як моркач³ навесну, а його чоловічий спис висить як хвіст в охваченого⁴ вола. Каву по-турецькому тобі ним замішувати – не до жінок, а злуща жежких⁵ русинок, лізти. Мені п'ятьох богуславських юнаків ледь-ледь могло вгодити, а такому старому прикові то немає й чого братися! Пішов геть, гаспиде бісурманський, бо тобі жила від ексцитації пукне!

Товче султана по голові й спині – той тікає ойкаючи по-турецькому. Немає кінця, бо й султан не кінчив.

Дія ...

Біщади. 1947 рік. Вредні українські буржуазні націоналісти з УПА вбивають генерала Сверчевського на тризуба. Цей вмирає як герой та кидає їм просто в кровожадні спітаки: «Мам то в дупе!»

Порядні українці, що з тими націоналістичними звірами не хотіли мати нічого спільного, тікаючи перед натівськими бомбами, переселяються гуртом на Зеєм Одзискане, щоб швидше й краще зінтегруватися з великим польським народом, бо «Поляк потрафі!», а українець то нібито тільки нарікати...

Згасло світло й комп'ютер ся вимнкув (в сад зелений криниченьку копать). Кунець (або Кониха).

² раніше

³ моркатися – коти навесні моркаються

⁴ заїжджений

⁵ зокрема гарячих

Катерина Михалушко

Після перебутої любови буваємо серед людей...

Безсумнівно, Касьчині вірші додатково наголошують на це. Є переказом тих почуттів, які вміщують у собі підозру, що до можливостей свобідного їх переказування. Катерина пробує. Закриває очі і знаходиться водночас у двох сценеріях – «там де до тіла лягне пшениця» і «серед людей». Чи добре її там видно?
Ред.

* * *

Деревам теж сниться
їхні сни побачиш
в шелесті раннього листя
Приглядаюсь землі твоїми очима
очима тихого мандрівця...
Не дозволю собі твоїх озер
серед блискавиць запитань
відчитувати доторком босої стопи
на таємничих берегах
Не шукаю вже інших світів
не шукаю тебе
Ти просто є –
моє мовчазне божевілля.

А. Яремко

* * *

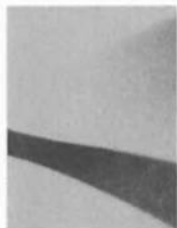
Нема другої так неморальної
 як ти
 Посилано тебе до шкіл
 спеціальних
 Вчено
 як маєш поводитись
 при столі та в ліжку

Ти є немудра

Щоб зрозуміти
 що-небудь з тих дивних звичаїв
 насилу вкладаємо обручку
 на твої пальці
 Щоб тільки ти
 дала нам спокій – несвятий

Кормимо тебе
 раз гірше – раз краще
 щоб забути
 яка ти немудра

Любове стій
 не йди до церкви
 на головний вітар
 не ображуй
 пристойних людей

* * *

Коли плачеш, це я танцюю на чорному твоєму
 оці і стікаю кришталева по самотньому
 обличчі і трапляю до закамарків твого тіла
 В одному з них зустрічаю тебе
 на тисячу років молодшого
 Пишеш на моїй розкритій долоні одне
 слово – Життя
 Коли розкриваю очі тебе нема
 Тільки доторк твоїх уст кричить
 на долоні

А. Яремко

САНРИДЕАУ
с о п и с м о л о д и х

САНРИДЕАУ
с о п и с м о л о д и х

49

* * *

Я вже тебе не хочу
 Ні дивитись в очей твоїх глибину
 Я хочу бути лише там
 Де очі твої дивляться

Кожної ночі наслухуєш кроки
 Сходу немов від нього
 Залежить усякий спокій ночі
 З очей спливає спомин золотий
 Росту зеленію і наповняюсь соком
 Лицем до місячного світла
 Зцілюєш листок і дерево –
 Найдосконаліші відбитки мене
 Спрагнені вічної пристрасти

САНРИДЕАУ
ЖУРНАЛ МОЛОДИХ

САНРИДЕАУ
ЖУРНАЛ МОЛОДИХ

А. Яремко

51

* * *

Після перебутої любови буваємо серед людей
 Із запахом свіжої роси
 З кольорами розлитого західного сонця
 Вічності не мусимо повідомляти
 Вона зовсім глуха
 Цей спільний щасливий біль
 Заносить наші тіла
 Серед розвіяні дерева
 І тут провіряємо всесвіт

А. Яремко

Ігор Мричко

Чи бути нам вдоволеними?

Українська культура в Польщі від акції «Вісла» нормально не функціонує. Після неї заборонено яких-небудь проявів, а не лише культурного українства. Часи комунізму звели українську культуру у стан приниження, щойно перелом 80-х–90-х років минулого століття приніс подих свіжого повітря. Українські студенти починають організуватися і можемо сказати, що культурне життя молодих українців врешті-решт набирає свого правдивого значення. Як для мене, це час парадоксів: група студентів, діючи під соціалістичною організацією, проводить ініціативи суто антикомуністичні. Частина людей, які працюють над культурним часописом «Зустрічі», водночас займаються альтернативним часописом «Відрижка». На «Ярмарку» серед кабаретів і музики «уся-сюся» появляється панковий «Оселедець». Вибухла бомба – раптом невідь звідки появилися люди, які мали щось цікаве показати. Оті студенти були свідомі, що щось таке, як вільне мистецтво досі не існувало – і вони почали його творити. Крім «Відрижки» і «Зустрічей» виходить літературно-культурний часопис «Сон і Мисль». На музичній сцені появляється вищезгаданий «Оселедець», а також «Га-Гамалія», „Dies Irae“, «Повія»; твориться альтернативний театр «Контакт», відбуваються гепенінги, врешті решт засновується «Спілка української незалежної молоді», «Пласт». Оте все було. Що маємо сьогодні? Чи є чим гордитися?

Почнімо від Фестивалю української культури в Польщі, як найголовнішої української імпрези. Її метою є огляд народніх

колективів з території країни, в якій живемо, підтримування національної свідомості, створення можливості зустрічей, пропагування української культури в Польщі. Через час перебування в Перемишлі Фестиваль почав втрачати на своєму значенні, між іншим проявлялось це меншою кількістю публіки. Фестиваль перенесено до Сопоту, що мало піднести рівень колективів (бо це була одна з постанов ОУП після другого фестивалю в Перемишлі), зменшити кількість проблем при організації Фестивалю, також до амфітеатру мало приїхати більше людей.

Тож подивімся чим став Фестиваль: рівень колективів насправді набагато піднісся, але це за справою ансамблів з України, які, дивна річ, перетворюють імпрезу просто на Фестиваль української культури, бо відношення колективів з Польщі до колективів з України помалу заміняє їх місцями. Отож: уже на початку він утрачає свій сенс. Повертаючи до самого Фестивалю – сцену передостаннього захопили козацькі професіонали, яких на останньому заступили гуцули. Організатори забувають про свої ансамблі, в яких працюють українці з сіл і міст Польщі. На головній сцені не знайшлось місце для Журавлів. Дивлячись на останні фестивалі з'являється думка, що вони більш для медій, ніж для простого глядача, що на трибунах. Не йдеться тут про якесь закривання перед зовнішнім світом і повернення до гетта, але про пригання сенсу цієї імпрези.

«Ярмарок» як суто студентська імпреза буде інтересувати нас найбільше. Імпреза одноденна, має на меті огляд студентської діяльності. Приїжджаючи на «Ярмарок» не маєш однак враження, що це студентська імпреза, тому що там в більшості молодь середніх шкіл. Але можемо потішитися, бо середня віку буде припадати десь на студентські роки, тому що там

також зустрінеш багатьох сорокалітніх учасників, а як додаси й поділиш, то як раз. Організація перейшла в руки молодих, чого не було через кілька років, але завдяки «молодим» духом організаторам Ярмарок зупинивсь в такому пункті, що прийшов час щоб заступили їх дійсно молоді.

Що на сцені? Зникають кабаре – і слава Богу! Повинно нас тішити, що вміємо сміятися з самих себе, на жаль, з року в рік рівень кабаре обнижується і вже не дасться того вкрити, що сенсом виступу з кабаре є безплатний вхід на «Ярмарок», а це вже смішне не є. Крім кабаре, можна ще послухати музики: виступають фолькові та поп-рокові капелі. «Хутір», мабуть, як одинокий ансамбль, що просто не тільки перетворює старих пісень на фольк, але ще вкладає у свою музику краплину оригінальності. Щастя, що за ними йдуть інші колективи.

Ансамблі з різних ліцеїв після одного чи двох років розпадаються, тому і їхній рівень занадто не підноситься. Одиноким ансамблем (якщо йдеться про рок), що ще існує – «Стокротка», але, на жаль, вони попали у власні сильця: хотіли створити капелю з порядним звуком, тому почали від репертуару „Dies Irae”. Можна надіятись, що хлопці покинуть весільні забави, і знов буде можна почути їхню «Катерину» на сцені «Ярмарку». Правдою, що створюються нові ансамблі, повернулась «Повія», однак бракує нам музики, бо коли б вираховувати українські ансамблі, то залишилося при пальцях однієї руки, не враховуючи суто весільних ансамблів. Тож висновок ясний – «Ярмарок» не до кінця сповнює своє завдання. І врятувати можемо його тільки ми – якщо це молодіжна імпреза.

Не можна забути про «Ватру» у Ждині. «Стара добра творчість»: танцювальні ансамблі, хори, народні колективи, останньо навіть кабаре, фолькові ансамблі, рокові колективи, навіть

солісти з плейбеку, що співають дискотекову версію «Христос воскрес»! Здається, мовби організатори не розрізняли творчості від кічу і ставили їх біля себе. Дуже шкода, що хтось не міг відкинути поганих виконавців. Але що за різниця хто на сцені, якщо більшість глядачів під парасольками з пивом? Спроби зацікавити прибулих чим-небудь надаремні. І не йдеться тільки про нас молодих, але й про старше покоління, що не раз ще гірше поводить від молоді. Про гончара, коваля, про зорганізований показ давнього виробництва «У джерел» багато людей навіть не знали і нічого в тому дивного, коли частина з них навіть не була під сценою. Перестав нас цікавити зміст і те саме діється навіть з формою, найважливіший є сам факт зустрічі. А сама зустріч з такою масою людей неможлива. Зустрінеш сотку знайомих, а насправді поговорити з двома – трьома особами.

* * *

Якщо йдеться про газетний ринок, то також не маємо великого вибору. Часописи – «Наше Слово», «Благовіст», «Перемиські Дзвони», «Вісник Закерзоння» – незабагато цього.

Дивлячись на польські газети, можна сміло сказати, що аби якась перетривала – мусить змінюватися. Треба заохочувати читача до того, щоб узяв якраз цю газету в руки. «Наше Слово» мабуть не має свідомості скільки молодих його читає, практично тільки старше покоління зацікавлене купівлею «НС» і це здебільшого тільки тому, що це український тижневик. Так уже з розгону, купував на початку, то тепер не зрезигнує. А вони помруть і хто купить газету? Думаю, що більшість молодих з охотою читало б про сьогоднішню українською мовою. Уже перестало бути цікавим читати сухі інформації, не можна бути по вік неутральним, треба мати свої погляди. Треба

А. Яремко

врешті решт відкинути матрицю уескатівського «НС» і почати працю над новою формою і змістом.

«Благовіст» – це греко-католицька газета, яка тримається релігійної тематики. Але не притягає до себе великого грона читачів. Форми також не має занадто цікавої, а зміст найчастіше суто інформаційний.

«Вісник Закерзоння» вніс щось цікаве в нашу пресу. Можна було там зустрітися з власними передуманнями авторів, хоч, можливо, велика кількість матеріалів про минуле не притягає занадто молодих читачів, але це і так набагато більше число, ніж у інших часописах. Можливо тому, що, крім історії, там багато про сьогодні. Тексти там публіковані часто викликували обурення читача, але треба нам час від часу критично на себе глянути. Око читача вражало ще одне – незчислена кількість помилок у тексті. У цьому часонисі позитивно врагла вікова межа авторів, велика частина це студенти – щось нове. Скільки б не хвалити чи критикувати «Вісника», не зміняє це факту, що часопис цей вже не виходить.

* * *

При творенні чого-небудь перш за все треба окреслити собі мету, а що з тим в'яжеться – дізнатися, які є потреби. Усі нарікають, що нічого не діється, але коли їх запитати, чого вони хочуть, не чути відповіді. Явно існує тільки потреба зустрічей, отже не має вищих потреб. Погано. Такі потреби треба викликувати. І тут проблема: немає кому цього викликати. Отже, старші не мають забагато пропозицій для молоді. А щоб хтось почав сам якусь працю, перше треба його взяти й разом з ним щось зробити.

Культуру треба звідкись брати. Ми мусимо самі себе вчити, мусимо вчитися на власних помилках, бо в нас уже так буває, що ті досвідчені якимось не хочуть поділитися своїм досвідом, а тільки дивляться чи поткнемось на цьому самому камені, що вони.

Тому-то наше культурне життя виглядає так, як «виглядає». Ми, молоді, без ідей помалу попадемо в такий сам стан сну. І навіть вже нам починає бути байдужим зміст. Нашим нащадкам це не вистачить і відійдуть до чогось цікавішого. Тому-то для власного добра мусимо культурно розвиватися. Треба йти вперед, очевидно не забуваючи про минуле. Головне – це сьогодні і майбутнє. А наше сьогодні на низькому рівні.

Доктор Різун

DOKTOR RIZUN RADZI

Doktor Rizun (Доктор Різун): народжений 28.04.1947 р. в закерзонському степу. Випускник і викладач У-кrajнської П-еремиської А-кадемії (U-krajńska P-rzemyska A-kademia). Автор численних наукових публікацій, які торкаються широкоусвідомлюваної закеозології. Видав, між іншим: „Łemkowie: między «separatyzmem» a «ukrainizacją», Gorlice 1991; „Wódka, sało, moja chata skraju – portret psychologiczny Zakerzońca”, Sanok 1992; „Karabin MG-42 w kontekście walk z polskimi «bandami UPA»”, Tomaszów Lubelski 1993; „Wpływ szoku pokonyjnego na kształtowanie się świadomości narodowej wśród Ukraińców na Ziemiach Zachodnich”, Koszalin 1996; „Wracać czy nie wracać? Ukraińskie dylematy”, Olsztyn 1997; „Instrukcja obsługi pralki «Wisła-47»”, Szczecin 1998; „Uprawa buraka cukrowego na czarnoziemach zakerzońskich”, Hrubieszów 2001.

* * *

Od 55-u lat jestem w stanie hibernacji. A chciałbym normalnie żyć! Co zrobić?

Paweł ze Szczecina

Dr Rizun: Drogi Pawle, przyjeżdżaj na Zakerzonie, tutaj klimat jest cieplejszy.

* * *

Jestem Ukraińcem. Co zrobić w obecnym kontekście integracyjno-globalizacyjnym?

Jurek z Zielonej Góry

Dr Rizun: Zabij polską kurę. Przyjadę na rosół.

* * *

Moim problemem jest czarne podniebienie. Czy jest na to jakiś środek?

Paweł z Przemysła

Dr Rizun: Użyj „Domestos”. Gwarantuję 100% skuteczności.

* * *

Mój interes nie staje na wysokości zadania. Ratuj!

sfrustrowany ekonomista Włodek z Giżycka

Dr Rizun: Mam ten sam problem, gdy jestem na Mazurach. Na Zakerzoniu interesy lepiej stoją!!!

* * *

Co najlepiej prac w pralce „Wisła-47”?

Daria z Gdańska

Dr Rizun: Mózgi, ale podobno wyszywane koszule nie tracą kolorów, pod warunkiem, że używasz proszku „Powernennia”.

* * *

Wracam na Zakerzonie. Poradź gdzie?

Stefan z Opola

Dr Rizun: Przemysł – miasto zakompleksionych Ukraińców – odpada. Jedź na północne Podlasie, tam są szersze horyzonty, a ludzie bardziej tutejsi.

* * *

Mój dziadek walczył z Ukraińcami na Wołyniu, a dziadek mojej żony z Polakami w Bieszczadach. Poradź jak nazwać syna?

Franek z Wrocławia

Dr Rizun: UPAK.

* * *

Czy w zakerzońskich lasach można zbierać grzyby?

Paweł ze Szprotawy

Dr Rizun: Tak, ale tylko te czerwono-czarne, nie pomył z muchomorami.

* * *

Czy wszyscy Ukraińcy to nacjonaliści?

Jarek z Gorlic

Dr Rizun: Wszyscy z wyjątkiem Łem-Łemków.

* * *

Kiedy Ukraińcy rozmawiają po polsku?

Irena z Sanoka

Dr Rizun: Tylko gdy nie śpiewają.

* * *

Jak daleko sięga Zakerzonie?

Włodek z Kielc

Dr Rizun: Masz pecha Włodeku, tylko do Wisły.

* * *

Co powiedział Ukrainiec, który jako pierwszy powrócił z Ziemi Zachodnich na Zakerzonie?

Roman ze Szczecina

Dr Rizun: Przybyłem, zobaczyłem, zwyciężyłem.

* * *

Co jest symbolem akcji „Wisła”?

Oksana z Chełma

Dr Rizun: Jest to – obecnie 55-cioletni – wzorcowy fragment szyny kolejowej o długości 0,47428 m, pochodzący z Zakerzonia, znajdujący się (podobnie jak wzorzec 1 m) w Sevres pod Paryżem.

* * *

Co to jest tryzub?

Marek z Gdyni

Dr Rizun: Tryzub ci w plecy.

* * *

Słyszałem, że w Przemyślu rzną Ukraińców?

Jurek z Zielonej Góry

Dr Rizun: To prawda, sam zarząłem kilku.

* * *

Ilu Ukraińców zmieści się w maluchu?

Mikołaj z Mikołajek

Dr Rizun: Pięciu – kierowca, pilot i chór na pięć głosów.

* * *

Chciałbym zostać kosmonautą. Jaka czeka mnie przyszłość?

Piotr z Przemyśla

Dr Rizun: Polecisz na Marsa i tam zbudujesz Ukrainę.

* * *

Jak rozwiązać problem polskojęzycznych Ukraińców?

Roman z Gorzowa

Dr Rizun: Wywieźć ich na wschodnią Ukrainę, zukrainizują rosyjskojęzycznych.

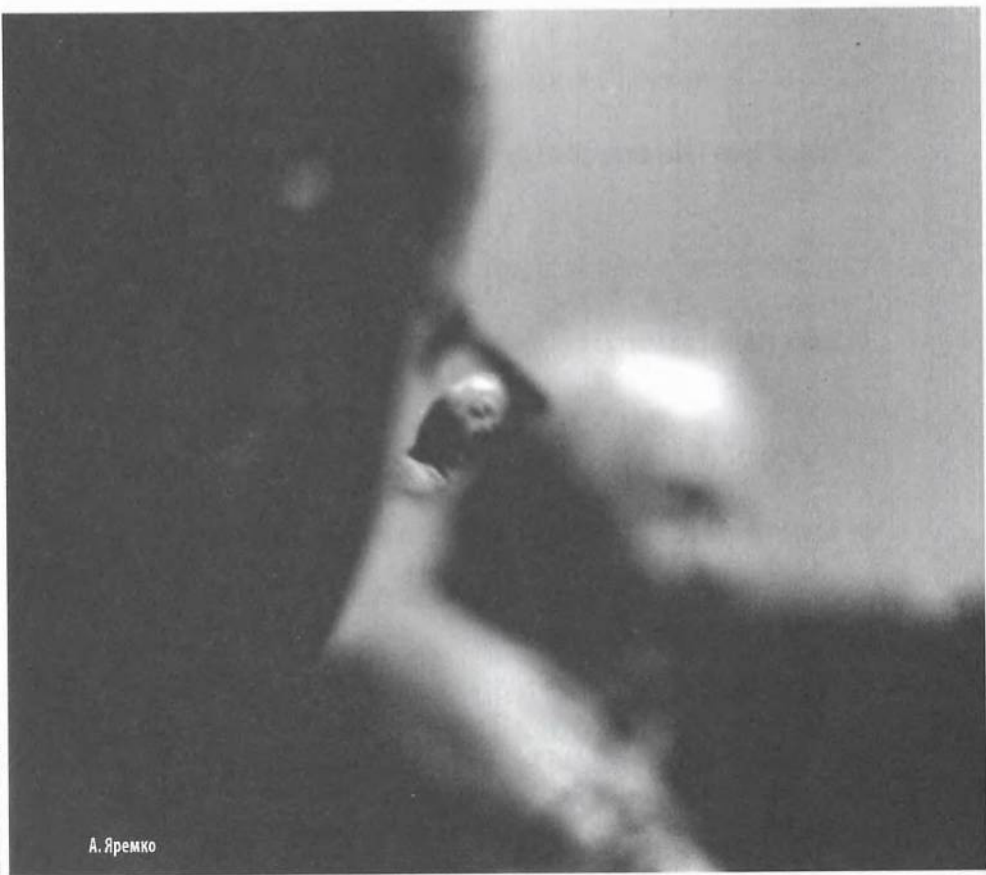
* * *

Chcę studiować, ale nie mogę zdecydować się gdzie?

Ola z Wrocławia

Dr Rizun: Zapraszam do U-kraińskiej P-rzemyskiej A-kademii. Kierunek: zakerzonologia.

P. S. Mam dojsia.

А. Яремко

Павло Крупа

Міт нарциза

1

Хто зумів би витримати без дзеркала? Без зіниць, у яких прозирали б його очі?

Хто дав би раду перейти життя, не заглядаючи ні разу в кристальну тень, у якій бачив би самого себе? Хто?

Кожне дзеркало мертво.

Стається воно у хвилину, коли стою перед ним.

Тоді стаюся і я.

Не має воно власної поверхності а лише прозору-непрозору гладь, яка стає поміж внутрішнім. Це око її.

То у ній проглядається темрява і світло, дерева, рослини та неба блакить.

То ми затримуємося перед ним, щоб зараз відійти.

Живе через нас, яких поглинає і лише за коротьку мить, коли дивимо у її зіниці.

Її зовнішність чужа, не її.

Бо дзеркало безпам'ятне.

А пам'ятає лише очі мої, у яких бачить саму себе.

Вдивляється у свій колір, глибину і це одне затримує в собі.

Спроможне воно все на себе взяти й витримати найтяжчий тягар крім одного – Тягару наших очей.

2

Існують лише два дзеркала, у яких проглядається світ.

Дві речі, які мають здатність відбивати, заломлювати світ у собі – це очі і вода.

Дзеркала два, у яких бачиш себе. Якби не вони, не знали б ми кольору власних очей, не знали б ми вигляду наших уст, кшталту нашого тіла, не знали б ми, яким способом існує наше лице чи око. Не знали б ми самих себе, нашої глибини, і ще багато речей, які діються, а самі не вміємо їх назвати чи розпізнати.

Не знали б ми про речі, які нам природні а водночас так чужі. Бо занадто близькі ми собі. А кожне дзеркало дозволяє на відстань, дозволяє на бачення і самопізнання. Вміє воно говорити про мене а водночас постійно мовчить.

У дзеркалі це я, однак відчуваю лише того, який стоїть перед ним. Тобто у дзеркалі я вже не я.

Прагнення пізнати це намагання стати й відчути того, який стоїть по тому боці, який блищить у її очах.

Смерть.

3

Здогад мій починається короткою історією.

Історією про одного младенця, якому віщували довге та славне життя. Але як це буває в оповіданнях, ніщо не діється безвипадково. Мав він бо дождати довгих років за одною передумовою: що ніколи не побачить самого себе.

Сам був він дуже вродливий. І його життєва дорога стелилася жіночими серцями, яких так безпощадно топтав.

Кохалася в ньому дівчина одна, яка стала мов тінь його. Ходила за ним наче божевільна. Однак усе дарма. Не кохав він її.

Одного разу, коли відпочивав у лісі над річкую після довгих ловів, нахилився він над плесом, щоб погасити спрагу.

Стоячи над берегом захитався, не втримав рівноваги та впав у тень води не підпливаючи ні разу.

4

Найбільше цікавить мене Нарциз у хвилину, коли відвертає голову та споглядає у воду. Що бачить? Себе? Чи може цілком щось інше, а може кого іншого? Сам не знаю наскільки його смерть була нещасливим випадком, а наскільки свідомим стрибком у воду.

У хвилину, коли стоїть він над водою, бачить хлопця неземної краси. Спочатку пробує обняти й поцілувати його, однак чим більше наближається, тим краще вміє розпізнати самого себе. Має, а водночас не може мати. Страждає, однак є для нього насолодою впевненість того, що його друге «я» по тому боці, щоб не сталося – завжди буде йому вірне.

Нарциз нахилиється.

Відбитий образ манить його – нахилиється ближче.

Коли стоїть навколішки перед дзеркалом води, раптом зтирається образ.

Нема прекрасного хлопця. Немає його.

Нарциз дивиться, вдивляє і бачить темну-темну тьму води. Голубий пісок, дрібне каміння.

Нахилається ближче.

І тоді бачить голубу прірву. Теплий плюскіт блакитної води. А в вухах чує ніжний, повільний шепіт.

Дочасности красо незглибна, невже ж тобою не п'яніти.

Чи це остання думка нашого Нарциза...

Стоячи на колінах дійсно починає він п'яніти, захитується один раз, і другий. Вже не спроможний прокинутись із цього сну.

Упада в воду.

5

Міт Нарциза, це розповідь про надмірне чуття. Коротку мить демаскаторій, убивчу красу та любов, яка не егоцентрична.

Архетип Нарциза це здогад, здогад смерти. Потяг до неї у хвилину, яка, здавалось мала б бути вічною, яка б мала продовжити життя.

Любов Нарциза – нескінченна, через свою короткотривалість. Є згорянням вогню. Це хвилинка, коли в очах уже не бачу самого себе.

Нарциз затрачає себе в самопізнанні і діється це в момент, коли він уже у воді. Хвилинка, коли з людини стільки треба здерти поверховності, щоб уздріти її глибину. І проникання це є хвилиною ставання, долання самого себе.

Нарциз більше заслуговує на окреслення пристрасного коханця, ніж егоцентрика.

Нарциз не вмирає. Він є вічним повертанням. Проросте чудовою квіткою, яка дорівняє його красі. В його очі залізатимуть зелені гадюки, які є повторенням еротичного акту, так як і стриб у воду.

6

Бо очі, це дорога одна.

І все починається з першого погляду. З погляду, який може бути десятим, сотим, а все ж таки першим він є.

Не існує тоді запах, звук, а лишаються лише речі дві, особи дві.

Доторк.

Погляд.

Він.

Вона.

Чуття завжди приходять одними дверима. І коли їх відкрити, бачиш або зелень, бронзу, чи блакить. Хочеться дивити і вдивляти без кінця. Зануритись у них, плавати в них та вкінці заснути.

Очі є наче сон.

Затрачують і переносять у зовсім інший простір. Мають здатність переходу.

І часом деяким здається, що границя між землею і небом у деяких місцях переривається. Тоді вони непереконані, чи момент, який проминув перед хвилиною, був правдивим.

Часом погляд наче доторк. Поцілунок. Коли цілуєш оком, наче як устами. Очі напливають слізьми та світяться, страшно світять. Стають набряклі, набирають тягару, стають тяжкі, як камінь, і п'янієш ти.

Сягаєш уже так глибоко, що лице починає розриватися. Уже не відрізняєш ні уст, скроні, брів, усе розмивається, втрачає гострість. Затирається межа поміж лицем і світом. Тоді впадає заслона поверхні. Лишається лише прірва. Тоді ти вже не ти. А очі твої не твої. Лишаються лише два дзеркала уставлені віч-у-віч. Нічого більше. І хочеш уже стрибати в тонь води, а все кінчається моргненням повік.

7

Лишаю Нарциза живим, у хвилину, коли зараз відверне голову та побачить свою дзвінкову паню.

Чекаємо на смерть, лише на смерть – вона, лише як одна, жде на нас.

На смерть?

Хіба розрізнить хто?

П. Крупа

с. с.

Вірші

* * *

Коли лежу на ліжку без сорочки,
 Без цигарки, що додала б поваги,
 І не знаю, що робити,
 Чим керуватись у діях,
 За вікном проходять люди.
 Вони всі біля –
 Година пливе за годиною –
 А біля них байдужість.

літо 2001

А. Яремко

* * *

Поїхав я вчора на місто.
 Підвіз мене якийсь фацет Польонезом,
 Я не мав квитка,
 Він не знав, як доїхати до центру.
 У місті натовп людей, авт, реклям, світу.
 Коли полагодив, що мусив,
 Усів в автобус і кажу водієві:
 Proszę na Konarskiego 66, pod same drzwi.
 Але він не послухав мене, певно навіть не вчув,
 Повернув десь у зовсім іншу вулицю,
 Зрештою, це мабуть не був навіть мій автобус –
 Був я чужий.

літо 2000

А. Яремко

* * *

Рішив я читати поза хатою,
 Між деревами, у траві.
 Але замість відчитувати чорні букви білих сторінок,
 Я читав рухи кольорових комах,
 Які повходили до книжки –
 Зелених гусениць, коричневих мурашок,
 Червоних ворожок та інших різнокольорових,
 Яких назов не знаю –
 Це забрало в мене присутність,
 До якої вернув я,
 Коли струсив у траву всіх комах.
 Одну по одній.

літо 2000

А. Яремко

* * *

Вернув я до неprisутности.
 Був обід –
 Котлета з картошкою,
 Огірки, покроєні в кружки, зі сметаною.
 А накінець гарячий компот з полуниць,
 З-під понімецького креденса.
 На подвір'ї липнева спека.
 Люблю гарячий полуничний компот, коли спека надворі.

літо 2000

А. Яремко

А. Яремко

Юрій Лавріненко

Гра з дияволом – Павло Тичина¹

Павло Тичина, колись найвищий після Шевченка суверен України – тепер тільки голова Верховної Ради Української Радянської Республіки. Як заступник голови Ради Національностей СРСР належить до верхівки найбільшої Імперії світу. Людина, яку голова французького парламенту Шнетер назвав «рафінованим європейцем», писала колись про Європу так: «Нехай Європа кумкає, а в нас одна лиш думка є: традицій підризація, колективізація».

Але Тичина, може, є хтось більший, як «рафінований європейець». Він однаково вдома в культурах Європи, як і Азії. Крім кількох європейських, знає кілька азійських мов, з яких дав чимало витончених перекладів поезії. Виключно чутливий у приватному житті, він ходить наче навшпиньки, говорить тихо. Вишуканий аматор музики та найбільш музикальний поет Сходу, не терпить ніякого галасу, від якого ізолюється, майже, як Марсель Пруст.

Утвердився Тичина, як архикнязь української лірики, своєю першою книжкою «Соняшні кларнети» (1918), такою сильною своєю любов'ю, світлом і музикою, що, здавалося, в одній строфі якогось вірша звучать усі струни мікро- і макрокосмосу. Дальші три його книжки ствердили Тичину як мужнього майстра трагічної лірики. Це «Замість сонетів і октав», «Плуг», «Вітер з України». Він також почав публікувати в ті часи окремі

¹ Текст з есею Ю. Лавріненка *Література межової ситуації*, подаємо за «Зустріччями» 1990, № 1–2.

фрагменти з поеми «Сковорода», з яких можна було винести враження, що поет задумав український відповідник «Фавста». Це все появилось в рамках 1918–1927 років. Як бачимо, скупа доля дала Тичині для автентичного самоствердження лише який десяток літ. Він так могутньо їх використав, що дальших тридцять років його цілком свідомого публічного поетичного самозгашування, не могли зни-щити доробку першого десяти-ка літ.

У першій частині цього есею я говорив про дві дитини в колісці євразійської революції 1917 року. Першу дитину – весну народів – сповивали поети. Другу – «жовтень народів» – чекісти. Поетичний арсенал Тичини включав також ідеальний сейсмограф, що вловлював і найвіддаленіші вибухи. Проспівавши «Соняшні кларнети» весні народів Сходу, Тичина перший таки сигналізував, що в колісці новонародженого вже примостилась смерть:

*Одчиняйте двері –
Наречена йде!
Одчиняйте двері –
Голуба блакить!
Очі, серце і хорали
    Стали,
Ждуть...
Одчинились двері –
Горобина ніч!
Одчинились двері –
Всі шляхи в крові!
Незриданими сльозами,
    Тьмами
Доц...*

Це була перша «межова ситуація» Сходу і в розумінні Сходу. Катастрофа об'явилась несподівано й швидко, як приходить ніч о півдні під час затемнення сонця. Серед загального терору й погибелі, Тичина виступає з мужньою, одвертою лірикою трагедії. У центрі її стоїть безсмертний образ Скорбної Матері та її розп'ятого сина – народу, людини. Зрештою, Тичина відкидає набік свою золотострунну парнаську ліру й видає потрясаючу книжку «Замість сонетів і октав», яку можна вважати клясичною для поезії «межової ситуації». Видатний поет Росії Олександр Блок у поемі «Дванадцять» не вагається ототожнити дванадцять сп'янілих від крові червоногвардійців з апостолами – поперед них іде сам Христос. Неначе даючи пряму відповідь, Тичина пише:

*Жорстокий естетизме! – й коли ти перестанеш любитися
 з перерізаного горла? –
 Звір звіра їсть.*

Знов тим, що виправдували терор великою ідеєю-метою, Тичина відповів:

*Велика ідея потребує жертв. Але хіба то є жертва,
 коли звір звіра їсть?*

Далі:

*Все можна виправдати великою метою, та тільки не порожнечу
 душі.*

І далі:

*Грати Скрябіна тюремним наглядачам –
 це ще не є революція.*

*Прокляття всім, прокляття всім, хто звірем став!
(Замість сонетів і октав).*

*Приставайте до партії, де на людину дивляться
як на скарб світовий, і де всі як один проти
кари на смерть.*

На відміну від кулі, слово не летить у порожнечі. В Європі явно тоді бракувало духового повітря. Ніхто не почув алярмів поета – ні вдома, ні на Заході.

На культурах усього світу майові губки поросли

– пише Тичина. Це значить, що вже ніхто нікому не прийде на поміч, ні з Заходу, ні зі Сходу. Перемога погибелі стала для поета очевидною вже тоді, коли ще всі жили добрими надіями, і «праворуч», і «ліворуч». Доцільність одвертого спротиву, навіть духовного, поставлена під сумнів. Надійшов момент «останнього рішення». Сама доля, здається, диктує компроміс із дияволом. Геніяльні строфи і антистрофи «Замість сонетів і октав» несподівано обриваються гірко-іронічним запитанням:

Хіба й собі ніти поцілувать пантофлю Папи?

(«Папа» тут розуміється не з першого, а з третього – московського Риму).

«Вітер з України» – остання книжка Тичини, де він ще чинить спротив, і це перша його книжка, де поет приймає компроміс. Та коли для Тичини компроміс – закон, якого він чесно тримається, то для диявола це лише передишка, відскочень

для нового хижацького стрибка. У 1931–1934 роках під несподіваним московським ударом у спину гине четверта частина селянства і три чверті інтелектуалістів України. Шал нищення йде і проти матеріяльних втілень культури – бібліотеки, школи, найкращі театри, книги, журнали, наукові і мистецькі інституції, музеї і церкви нищаться й випікаються вогнем, немов кубла розбійників. Настала друга «межова ситуація» для літератури і письменники стали перед другим своїм «останнім рішенням». Яке ж воно було? Більшість ідуть на погибель, як та бранка, що каже в одному творі Лесі Українки з 1903 року:

*Ти мене убити можеш,
 але жити не примусиш.*

Лише коло 15% письменників стають сталінськими поетами і найперший з них Павло Тичина – найглибший, найбільший поет України! Назовні Тичина абсолютно зрікається самого себе й вивішує в кожному рядку своїх віршованих писань сталінський прапор. Це його книжки: «Чернігів», «Партія веде», «Чуття єдиної родини», «Сталь і ніжність» та інші. Поворот був на всі 180 ступенів і так круто обрізаний, як може обрізати лише тверезо й твердо рішена людина. Тверезо? Безумна авантура: хто може повірити, що цей новий прохриплий голос є голосом автора «Соняшних кларнетів»? Що неторкнену ніжність поезії можна перетворити на «ніжність» сталінську? Одначе, на вітрині спустошеної української літератури треба було лишити бодай одне – найвидатніше ім'я. Тиран і поет склали «компроміс». Але який! Мефістофель за Фавстову душу дав йому змогу пережити за своєю вподобою все життя заново, від юнацтва починаючи. Сталін дав Тичині закоштувати лише вимушено безпліддя зрілих літ і старости в ролі панегіриста тиранії та ще наділив поета хворобою «манії переслідування».

Українська література знає випадок, коли геніяльний поет – Тарас Шевченко, якому було заборонено писати поезії, писав поезії «захаявні» і таким чином без контакту з читачем, у тотальному підпіллі душі, виношував духовне сонце нації, засудженої на погибель. На вирок про десятирічне заслання Шевченка цар Микола I дописав: «С запрещением писать и рисовать». Тичині не заборонено, а наказано писати. Щоб душа поета не стала притулком підпільного духовного сонця, окупант запхав її своєю нечистю. Аж тепер настала для Тичини воістину межова ситуація, що триває ось уже 25 років. Чи перетриває його екзистенція межову ситуацію як перманентну долю? А як ні, то хто передасть майбутності вістку – як поет «погубив свою душу»? Якщо тут нема навіть шевченківської нації, то поет мусить мати почуття, що не піддається дефініції. Це почуття пропавших божественних можливостей, убивства власної поетичної субстанції, замаху на недавній ранок життя – свого і свого народу.

Ми не знаємо, чи взагалі можливий такий випадок, як сонце в окупованому ворогом підпіллі власної душі? Лише майбутнє може дати відповідь.

М. Боднар

Не Зевс, не пан...

Не Зевс, не Пан, не Голуб-Дух, –
Лиш Соняшні Кларнети.
У танці я, ритмічний рух,
В безсмертнім – всі планети.

Я був – не Я. Лиш мрія, сон.
Навколо – дзвонні згуки,
І пітьми творчої хітон,
І благовісні руки.

Прокинувся я – і я вже Ти:
Над мною, підо мною
Горять світи, біжать світи
Музичною рікою.

І стежив я, і я веснів:
Акордились планети.
Навік я взнав, що Ти не Гнів, –
Лиш Соняшні Кларнети.

1918

О, Панно Інно...

О, панно Інно, панно Інно!
 Я – сам. Вікно. Сніги...
 Сестру я вашу так любив –
 Дитинно, злотоцінно.
 Любив? – Давно. Цвіли луги...
 О, панно Інно, панно Інно,
 Любови усміх квітне раз – ще й тлінно.
 Сніги, сніги, сніги...

Я ваші очі пам'ятаю,
 Як музику, як спів.
 Зимовий вечір. Тиша. Ми.
 Я вам чужий – я знаю.
 А хтось кричить: ти рідну стрів!
 І раптом – небо... шепіт гаю...
 О ні, то очі Ваші. – Я ридаю.
 Сестра чи Ви? – Любив...

1915

РИТМ

Коли йде дві струнких дівчині – ще й мак червоний в косах –
 – десь далеко! молоді плянети!

Пливають. Струнчать. Атоми утоми – на світ, у світ
 із тьми! Танцюють, куряву збивають... Сонця
 стають у коло. А від них майви
 по всесвіту всьому.

Дві дівчині.

Антистрофа

Грати Скрябіна тюремним наглядачам – це ще
не є революція.

Орел, Тризубець, Серп і Молот... І кожне виступає як своє.

Своє ж рушниця в нас убила.
Своє на дні душі лежить.

Хіба й собі поцілувати пантофлю Папи?

[1919–1920]

А. Яремко

Оксана Зейло

Сміх буде, плач буде...

«Ой одкрий колос вій» – побачиш тоді і радість, і горе. Сміх, плач, любов, красу, звірство... Побачиш життя і смерть. Усе буде помітно (не завжди яблуновоцвітно).

Від Тичини я дізналася про це.

Тичина здається мені кимось, кого природа обдарувала здатністю мати постійно широко розкриті очі. Не говорю про очі як такі в дослівному розумінні, а про всі співдіючі засоби, за допомогою яких сприймаємо світ – зовнішній (те, що поза людиною) і внутрішній (те, що людина має в собі). Поет простягає руку назустріч світові (показується, що найширше тоді, коли приходиться зустрічати найлихше лихо, воно ж бо доводить його до стану «двістірозп'яття»). Ніщо не сховається зорові ні слухові Тичини. Він сам подібний трьом ангелам з вірша «Війна». «Один янгол – все бачить. Другий янгол – все чує... Третій янгол – все знає».

Тяжко бути-жити комусь, хто вміє бачити й передбачувати. У Тичини було це вміння і через нього довелося йому писати поезію, стати пророком і жерцем.

Від прочитання поетових творів зі збірки «Соняшні Кларнети», лишається враження, якби перед хвилиною слухала я пісні. У них поєднані дві площини: зміст укладений словами (або їх браком) та звучання змісту узалежене від цих же слів (або їх браку), зовсім так само і в пісні: словами виспіваєш зміст і рівночасно твориться мелодію, що сама в собі є вже змістом і формою. У музиці вони одним – неможливо їх розділити смислами, сприймати окремо. Гляньмо ж на вірші-пісні, в яких промовляє Тичина-красолюбець – «З кохання плакав я, ридав...», «Не дивися так привітно...», «Подивилась ясно...». Хо-

чется читати їх уголос усе спочатку, бо нема іншого способу, щоб почути ще раз. Подібно діється з піснею. Щоб прикликати, треба її заспівати. Не можна передати її змісту чимось іншим, як тільки нею самою.

Тичина безперечно дотримується заповіту Верлена: «На-самперед – музики!». Його поезії випещені, слова в них добрані відповідно, щоб створювались алітерації, неологізми, повторення і надавали віршам музичний ритм, приємне звучання.

До того ж усе сповите світлом. Ясність б'є від творів заодно радісних і сумних – тому, що вони «вигравані» на соняшних кларнетах. Тичина показується не тільки музикою, але й ху-дожником, який словом малює осяяні світлом образи.

У його поезії довершується здійснення визнаного вже стародавніми греками ідеалу. Поєднання красного (музики) з добрим (теплом, сонцем), тобто *kalokagathia*¹ – гармонія, досконалість.

«Не Зевс, не Пан, не Голуб-Дух – лиш Соняшні Кларнети» – ось як починає Тичина свою першу збірку. Тонкі звуки світляних інструментів це Тичинина уява про спосіб існування божественної сили, яка проникає все, надає соняшний порядок всесвітові. Дати погубити себе Соняшним Кларнетам, значить знайти повноту, жити й бути всім. (Ріка дає поглинути себе... і стає морем!). Дивовижна сполука музики та світла (варто заважити, що, як одне, так і друге, є «заклятою» енергією, рухом) стає формулою всього, тобто одного. Абсолюту, Універсуму, Космосу.

У цьому та в інших творах помітне Тичинине возлюблення краси. В одному з позазбіркових віршів він називає своє життя «молитвою – Всеволодницькі Красі». Особливо часто з'являється в його поезіях естетизм страждання, яке може супроводжу-

¹ від *kalos kai agathos* (гр.) «добро і краса».

вати інші людські почуття, або брати свій початок від них. Виникає питання, чи це згідне з етикою: зазнавати позитивні естетичні враження від страждання? Не знаю... знаю лише, що це факт так само дійсний як те, що ми не в силі заперечити красу терпіння, душевного болю.

Пригадуються слова О. Олеся «З журбою радість обнялась», коли читаємо в Тичини: «На схід сонця квітнуть рожі: Будуть дні погожі. На схід сонця грають грози – Будуть знову сльози». Тичинине «Сміх буде, Плач буде, перламутровий» – це інше окреслення такої ситуації. У наведених цитатах, і взагалі в багатьох творах, поет говорить про майбутнє, бо, як згадала я вже раніше, вразливий обсерватор є одночасно пророком.

Тичина не міг не помітити, що «світле воскресіння» української держави в 1917 році притьмарив своєю тінню чорний птах (символ горя). Його зловісне «кря! кря!» звучить фальшиво й негармонійно з «золотим гомоном». Лихо не пропало з настанням незалежності. Чорнокрилля поки що лиш «динмент» бентежить гармонію, але незабаром заступить сонце і заглушить «золотий гомін». Тоді брати не пізнаватимуть один одного й промовлятимуть з ненавистю: «Відступ. Уб'ю!». Поки що «всі сміються як вино, І всі співають як вино...». Однак, коли п'яна розрада мине, «буде бій вогневий».

Сталося докладно так, як тоді сповіщав Тичина. Братів з одного роду й народу розділила ідеологія. Забули про спільну матір і почали вирізувати себе взаємно. Колись племінники різнилися тим, що один був кароокій, другий – чорногрекий, а третій – низькобровий. Не вбивалися з тієї причини. Тепер во ім'я ідеологій, яким дали себе полонити, стали смертельною загрозою один одному, перешкодою, яку треба усунути.

У братовбивчій війні нема «добрих» і «злих». Ворогом є людина сама собі, бо записана в ній здатність убивати. Адже це чисте божевілля відбирати життя іншим, щоб захистити своє.

П. Крупа

Не існує раціональне пояснення війни. Розум здається, коли доходить до нас свідомість лиха вчиненого людиною людині. Логіка ані здоровий ум тут ні до чого. Не вилікуємо серця самі. Лишається «шукати зілля на людське божевілля». Тільки безвихіддя може довести людину до цього, щоб покладалася на чари. На щастя існує ще інша надія – також з позарозумової свери. Коли «людське серце до краю обідніло», одиноким антидотом на отруту, закам'янілість душі, є материнські почуття. Тичина добре знає, що люди не діляться на жінки і чоловіків, а радше на матерів та синів. Те, що матері народжуються дочками, а сини стають батьками, не має завеликого значення. Адже «у голосі, у погляді, навіть у посмішці жінка завжди рождає». Однак надійшов недобрий час для матерів. Ніде шукати їм пристановища. У своєму постійному намаганні захищати життя, не мають уже ніякої підтримки. Вони одинокі зберегти

людяність і мир. Дуже ймовірно, що це до них звертається поет словами: «Ви всі до храмів храму стежки загублені/ Святих дібров».

Коли настала пора подій, які особливо вдаряють у материнство, Тичина прикликає мотив *Stabat Mater Dolorosa*. Скорбна Мати – це образ усіх українських жінок. Від лиха, яке побачила Мати Божа в Україні, «біль серце опромінив/Блискучими ножами». Звіробою неспроможний перенести ані відкупити своєю смертю Христос. Видно тільки «тінь його розіп'яту по хатах», але нема перемоги над смертю – нема воскресіння. Адже недавно відзначали «золотогомінне» свято – веселе й гучне наче б то Бог удруге родився. Тепер («коли явивсь Господь/ У крові [...] братів») одинока надія людям не Бог, а Богородиця, яка розпинається падає хрестом на землю. Чи переможе вона, а з нею всі жінки? Відповіді не чути. Тільки квітка лебедіє: «Радуйся, Маріє!» Всюди мертва глухота. Не люди моляться, а рослини. Лише в краю душевної нужди природа може бути більш чутлива від людей.

Легко здогадатися, що скоро зникне безтурботність і свобода, скінчиться незгадування про мораль у Тичининих поезіях. На їх місце прийде скептицизм і гірка іронія.

Колись, у творі з 1914 року, поет умовляв ніжно милу: «Ой одкрий/Колос вій!/Сміх буде,/Плач буде/Перламутровий...». Все одно, що приносила доля – щастя чи сум. Перше і друге могло бути джерелом краси. Тепер, у 1920 році, не зважився б так говорити. Настав час, коли краще не дивитися на світ. Тому тепер просять: «Лежи, не прокидайся моя мати...!»

Колишні ліричні прикраси стали зайві. Тичина відрікається від високої естетики. Обмежується до поетичної прози. Непотрібно складати сонети і октави, щоб пролунало «прокляття всім, хто звіром став!». Нема вже місця для краси в людському житті. Дикуна вдовольняє кукіль – він не шукає правдивих кві-

тів. Тяжко повірити, що відбувається це на землі, по якій «ходив Скворорода», де коріння культури сягають глибоко-глибоко.

Тичина влучно виловлює: «Все на світі від прижмурених очей». Люди прижмурюють очі, щоб зосередитися, коли щось обдумують. Закриваються на світ, замикаються в собі й придумують нові ідеї. Свої візії хочуть потім здійснювати будь-якою ціною. Кожна нова ідеологія – це нове горе. Розум, який «поширюється», щоб зрозуміти чергову ідею, ніколи не вертає до попередніх розмірів. Психіка лишається поранена на ціле життя. Прижмурені очі це також ознака підозри й браку довіря. Крім фальшу та зради, ніщо більше не може народитися, коли люди говорять з собою примикаючи очі.

«Замість сонетів і октав» діагностує ситуацію в Україні. Те, що діється, це вже не боротьба, це просто «звір звіра їсть».

Щойно в останньому творі циклу Тичина зупиняється на собі. Сповнений суму, іронії й почуття знесилення питає: «Чи доведеться і мені поцілувати пантофлю Папи?» Невдовзі довелось. Не йшлося про римського патріярха. Тичина став слугою партії та радянської влади. На щастя, заки це сталося, написав уже про матір, війну, сні, бої, синів і матерів, кохану, вії, Марію, перламутри, янголи, поле, зілля, кря! кря!, жито, мене, Київ, сміх, святих, ніч, хмари муром, плач, вино...

1999

Автори номера

Оксана Зейло – (1981); студентка Ягайлонського університету (клясична філологія). Мешкає в Перемишлі.

Адам Яремко – (1980), студював фотографію в Лодзі. Автор альбому «Про-Явне» (2000), а також співавтор фотоальбому «Чужинче, іди скажи Україні» (2001). Мешкає в Перемишлі. У номері його світлини.

Марія Боднар – (1980), студентка Академії мистецтв у Кракові. Мешкає на перемиській Зеленці. У номері її світлини.

Ольга Юрчишин – (1981), студентка Вроцлавського університету (міжнародні відносини). Мешкає в Сем'яновіцах.

Ярослав Шляхтич – мабуть, псевдонім, над його досьє працюємо.

Павло Крупа – (1981), студент україністики ЯУ. Мешкає в Перемишлі.

Ігор Мричко – (1981), студент україністики ЯУ. Мешкає на перемиському Вовчому.

Оля Соляр – (1975), закінчила україністику в ЯУ. Пише дисертацію з фольклористики в Університеті ім. І. Франка у Львові.

Петро Бачик – (1980), студент Варшавського університету (правничий факультет). Мешкає в Перемишлі.

Анонімна Підляшучка – анонімна авторка, живе на Підляшші.

Катерина Михалушко – (1981), навчається у Вищій школі адміністрації. Мешкає в Перемишлі.

С. С. – (1982), студент ЯУ (економія), ніби-то поет. Вдає.

Доктор Різун – (1947), живе в Серці Закерзоння.

Ролянд Барт (Barthes) – (1915–1980), француз, критик літератури, соціолог. Представник нової критики (*nouvelle critique*) у французькій науці про літературу, яка спиралась, м. ін., на психоаналізу. Останнім часом видано у Польщі декілька його книжок.

Юрій Лавріненко – (1905–1987), історик літератури, у 30-х член літературної групи «Плуг», від 1944 р. на еміграції. Автор легендарної антології «Розстріляне відродження», виданої Літературним інститутом у Парижі, яку в 2002 р. заново видано в Києві.

Павло Тичина – (1891–1967), український поет, дехто каже, що один з найвидатніших у ХХ-му ст. У пол. 30-х змирився з вимогами радянської літератури, 1934–1947 народній комісар, 1943–1948 міністер освіти УРСР, 1953–1959 голова Верховної Ради УРСР.

Ось це, що вдалось помістити-вмістити в першому номері нашого часопису, вашого значиться, тобто нашого. Не був він взагалі очевидним – праця над ним тяглась більш за рік, від коли сповістили ми про «Початок/Кінець». Однак нічого з цього не вийшло – на більш як сорока повідомлень про спробу творити часопис молоді – відповідей прийшло... чотири. Пізніше мало бути «Піднебіння», «Прірва»... Утомлені браком успіху, що його несли з собою буква «П» – вирішили ми шукати глибше... і зупинились недалеко: на „San Rideau.”

Ідея проста – щоб було нас більше. Людей, образів, букв, поглядів і глядінь. Нумерів. Щоб ловити хвилини летючі, мов листівка, летючі хвилини ловити, мов знімка.

Зміст часопису необмежений, незалежний від мов, стилів, правил, смаків. Залежний від вас. Отже другий номер помістить те, що запропонуєте. Крім того щось про місця, у яких мешкаємо. Про різні цікаві події і явища, які побіч – завжди цікаво. Також рецензії і інші смішні тексти.

Як добре піде, то другий зошит „San Rideau” з’явиться в половині року.

San Rideau **часопис молодих**

Перемишль–Краків–Варшава, зима 2003 р. Зошит перший

Редакція: Петро Бачик, Павло Крупа, Юрій Морох (коректа), Ігор Мричко

Співпраця: Ольга Юрчишин, Марія Боднар, Андрій Божик, Адам Яремко

Макет: Тереса Олещук

Видавець: Об’єднання Українців у Польщі,

Союз Української Незалежної Молоді

Адреса:

San Rideau

ul. Paderewskiego 20/34, 37-700 Przemysl

e-mail: sanrid@wp.pl

Часопис друкується за правописом 1928 р.

Фото на обкладинці: А. Яремко

Технічно допоміг: «Малий» Петро

